

SIIRTOLAISUUS

MIGRATION

3/2020

1. TURVAPAikka KRISTUKSESSA
2. MOBILITY AND IMMOBILITY IN CLIMATE
MIGRATION IN THE PACIFIC ISLANDS
3. MONIALAINEN YHTEISTYÖ KOTOUTTAMISESSA
–NÄKÖKULMANA POLIISIN TYÖ

SIIRTOLAISUUS MIGRATION

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

46. vuosikerta / Volume 46
ISSN 0355-3779 (painettu)
ISSN 1799-6406 (verkkojulkaisu)

Päätoimittaja / Editor-in-Chief

Saara Pellander

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

Kirsi Sainio

Toimittajat / Editors

Marja Tiilikainen
Elli Heikkilä
Miika Tervonen

Taitto / Layout

Kirsi Sainio

Julkaisija / Publisher

Siirtolaisuusinstituutti
Migration Institute of Finland

Tilaushinta / Subscriptions

4 numeroa / nummer / issues
20 € / vuosi / år / year

Painopaikka / Print

Painosalama Oy

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

SISÄLTÖ

3
5
10
13
17
22
26
32
34
36
39

SAARA PELLANDER

Toimitusjohtajan terveisiä

IIRIS NIKANNE

Turvapaikka Kristuksessa

ANNE HÄKKINEN

Järjestetty avioliitto – monta tapaa avioitua

SAIJA NIEMI

Mobility and immobility in climate migration in the Pacific Islands

JAANA PALANDER

Human rights approach to climate change and migration

SARI VANHANEN

Monialainen yhteistyö kotouttamisessa – näkökulmana poliisin työ

JUHA TAINIO

Kolmen kovan tutkijan Amerikan matkalla

KOLUMNI: ANTERO LEITZINGER

Kansainvaelluksista kirjainvaelluksiin

KOLUMNI: ELLI HEIKKILÄ

Suomesta muuttaa vuosittain tuhansia ulkomaalaistaustaisia muualle

KIRJA-ARVIOT

IN MEMORIAM

Reino Kero

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
Migration Institute of Finland
Hämeenkatu 13, 20500 Turku
Finland

Puh. / Tel.
+ 358 2 2840 440
kirsi.sainio@utu.fi
siirtolaisuusinstituutti.fi
migrationinstitute.fi

PÄÄKIRJOITUS

Saara Pellander

VTT, Toimitusjohtaja
Siirtolaisuusinstituutti
saara.pellander@migrationinstitute.fi

Kuva: Katja Illner.

Toimitusjohtajan terveisiä

Uudelta Siirtolaisuusinstituutin toimitusjohtajalta lämmin tervehdys kaikille Siirtolaisuus-lehden lukijoille! Olettaa sopii, että yhä useampi lukee tämän tekstin sähköisessä muodossa. Siirtolaisuus-Migration-lehden kaikki numerot ensimmäisestä lehdestä 1974 lähtien löytyvät nimittäin tästedes journal.fi verkkopalvelusta. Digitalisaatiossa ja instituutin aineistojen sähköisessä saavutettavuudessa olemmekin menossa huimaa vauhtia eteenpäin. Parhaillaan vastikään palkattu tallentaja lisää meidän julkaisujamme Doria.fi palveluun, ja lehtemme löytyminen journal.fi-palvelusta toivottavasti lisää sen saavutettavuutta.

Toista instituutin tärkeää palvelua, siirtolaisrekisteriä, ollaan uudistamassa tämän syksyn kuluessa. Loppuvuodesta käyttäjät pääsevät taas etsimään matkustajatietoja Suomesta maailmalle lähteneistä. Uuden rekisteripalvelun pitäisi olla toimivampi ja käyttäjäystävällisempi kuin aikaisemman. Pyydämme rekisterin käyttöönottoa odottavilta kärsivällisyyttä. Odotus palkitaan uudistetulla ja erittäin toimivalla palvelulla, jonka ohjelmointityö on käynnissä.

Uuden työtehtävänä aloittaminen näissä pandemian värityksissä olosuhteissa on tietysti hyvin toisenlaista kuin olim kuvitellut. En ole vielä tavannut kaikkia meillä työskenteleviä kasvotusten, etäjohtaminen sekä yhteisöllisyydestä huolehtiminen etäyhteyksin on erilaista. Vaikka olemmekin eri paikoissa emmekä pääse tapaamaan kasvotusten, on kuitenkin erilaisia kohtaamisia ja uusien asioiden opettelua. Sen jälkeen, kun olen itse aloittanut tehtävässäni elokuun alussa, on instituutissa aloittanut kuusi uutta työnte-

kijää. Jotkut heistä työskentelevät tutkimusprojektien parissa, toiset ovat työharjoittelussa tai muissa avustavissa tehtävissä. On myös jouduttu hyvästelemään työntekijöitä, jotka ovat siirtyneet muualle. On ollut hienoa huomata, että sekä lähdön että saapumisen hetkellä tämä on työyhteisö, joka tukee ja kannattelee. Se ei ole itsestäänselvyys, ja olen iloinen, että pääsen toteuttamaan Siirtolaisuusinstituutissaatiön tehtävää ja strategiassa mainittuja tavoitteita näin upean ja osaavan joukon kanssa. Syksyllä aloitetaan instituutin strategian päivittäminen, ja pohdimme, mihin suuntiin instituutin tulisi kehittyä ja suunnata. Yksi tulevaisuuden tutkimuksen suunta tulee tavalla tai toisella olemaan ilmastoon liittyvät siirtolaisuuskysymykset, ja kuten tästäkin numerosta voi lukea, meillä on jo käynnissä aiheeseen liittyvä hanke. Instituutti on myös mukana käynnistämässä suomalaisen siirtolaisuushistorian tutkijoiden verkostoa. Lisäksi ulkosuomalaisuuskysely, jonka instituutti toteuttaa Kirkkohallituksen, Kansanvalistusseuran, Suomen Merimieskirkon ja Suomi-Seuran rahoituksella, on lähtenyt maailmalle ja saamme pian päivitettyä tutkittua tietoa muuttuvasta ulkosuomalaisuudesta.

Instituutissa on taas ilmestynyt paljon kiinnostavia kirjoja, kuten Rolle Alhon ja Kaja Kumer-Haukanömmän toimittama Suomen ja Viron yllirajaisia suhteita käsittelevä teos, joka on ilmestynyt sekä viroksi että suomeksi. Kesällä ilmestyi myös Muuttoliikkeiden vuosisata, joka pohjautuu Argumenta-hankkeen työpajoihin ja nostaa keskusteluun globaaleja muuttoliikkeitä ja niihin liittyviä asioita Suomessa. Viimeisimpänä

ilmestyi englanninkielinen opas kulttuuri-sensitiivisistä opettamisesta kouluissa. Opiminen ja koulutus on ollut keskiössä myös paljon huomiota saaneessa *Coming of Age in Exile* –hankkeessa, jossa Instituuttikin on mukana. Hankkeen juuri ilmestyneessä koulutusraportissa osoitetaan pohjoismaisessa vertailussa, että pakolaistaustaiset nuoret suorittavat eniten tutkintoja Ruotsissa.

Suuri pohjoismainen Nordic Migration Research ja ETMU-konferenssi, jossa insti-

tuutti on yksi järjestäjistä ja jonka piti olla elokuussa Helsingissä, siirrettiin koronan vuoksi tammikuulle 2021. Konferenssi siirtyy myös kokonaan verkkoon, joten osallistuminen on mahdollista etäyhteyden kautta. Tiedossa on hurja määrä kiinnostavia työryhmiä, luentoja ja muuta ohjelmaa, joten kannattaa seurata instituutin uutiskirjettä, verkkosivuja tai sosiaalisen median kanavia, rekisteröityminen alkaa nyt syksyllä.

Director's greetings

Warm greetings from the new Director of the Migration Institute of Finland. It is quite likely that you are reading this article online, and we are glad to announce that we now have all issues of this journal since its first publication in 1974 on journal.fi. This is part of digitalizing the Institute's publications, which is proceeding well. Our other publications will become part of the doria.fi platform. We are also updating another important service of ours, the Migrant Register, which will be launched at the end of this year. I hope that those of you who have been waiting to use it can hold out a bit longer, after which you will be rewarded with this great new and more user-friendly online register. All of this will hopefully improve our digital outreach.

It has been a bit unusual starting a new position during a pandemic; I have actually never met some of our employees in person, which of course makes leadership and team-building quite different from what it usually would be. Even though we are apart and cannot meet face-to-face, there are many new beginnings and encounters. Since I started my position at the beginning of August, we had to say goodbye to several staff members, but we also had six new members join us. The MIF seems to be a very supportive work environment in employees both leaving and starting. This is not self-evident, and I am glad to be able to fulfil the tasks of the Migration Institute Foundation with such a great group.

In the fall, we will start updating the strategy, where we will plan in which direction the Institute will go. One central topic that will,

in one way or the other, influence migration and research on it in the future is climate migration, a topic that is currently being investigated here at the Institute and which you can read more about in this issue. Some of the Institute's researchers are involved with the launch of a network for studying Finnish migration history. In addition, we will soon know more about Finns living abroad through a questionnaire that we sent out this fall and which the MIF is doing in cooperation with the Evangelical Lutheran Church of Finland, the Finnish Lifelong Learning Foundation, the Finnish Seamen's Mission and the Finland Society.

We have also published several interesting books over the past few months, such as a volume on transnational relations between Estonia and Finland, in both Finnish and Estonian, a Finnish language book *Muuttoliikkeiden vuosisata (A Century of Migration)*, which discusses global migration phenomena from a Finnish perspective, and a publication in English on culturally responsive teaching. Learning and education was also the focus of a recent report by the project *Coming of Age in Exile*, which recently stated that out of the Nordic countries, young people with a refugee background are completing the most degrees in Sweden. Remember to stay tuned for announcements on the upcoming NMR/ETMU conference that we are co-organizing and that was postponed to January 2021. It will be entirely online, and registration will start this fall.

Iiris Nikanne

FM, tohtoriopiskelija
Teologian ja uskonnotutkimuksen
tohtoriohjelma, Helsingin yliopisto
iiris.nikanne@helsinki.fi

Turvapaikka Kristuksessa: Islamista kristinuskoon kääntyneiden turvapaikanhakijoiden kokemuksia kääntymisprosessista

Avainsanat: turvapaikanhakijat, uskonnollinen kääntyminen, kääntymiskokemukset, uskontojen ja kulttuurien kohtaaminen

Kriisitilanteessa ihminen rakentaa uudelleen suhteensa itseensä ja ympäristöönsä, ja joillain tähän prosessiin voi liittyä myös uskonnollisten näkemysten uudelleenarviointia. Ne turvapaikanhakijat, jotka kääntyvät islamista kristinuskoon, käyvät läpi hengellisesti, henkisesti ja sosiaalisesti haastavan prosessin, joka voi toisaalta auttaa heitä pääsemään yli menneistä traumaista ja antaa merkityksellisyyttä, turvaa ja pysyvyyttä muuten vaikeassa ja epävarmassa elämäntilanteessa. Juridisesti turvapaikanhakijaksi määritellään henkilö, jolla on vireillä oleva turvapaikkahakemus, mutta tekstin sujuvuuden vuoksi tässä artikkelissa turvapaikanhakijalla viitataan kaikkiin turvapaikkaa hakeneisiin riippumatta heidän turvapaikkahakemuksensa statuksesta. Artikkelin pohjautuu Helsingin yliopiston Lähi-idän tutkimuksen oppiaineeseen tehtyyn pro gradu -tutkielmaani, ja olen parhailaan jatkamassa tutkimusta aiheesta Helsingin yliopiston Teologian ja uskonnotutkimuksen tohtoriohjelmassa.

Pyrkimyksenä tavoittaa kääntyneiden oma ääni

Vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita pääosin muslimienemmistöisistä maista. Kristilliset seurakunnat osallistuiivat turvapaikanhakijoiden auttamiseen, minkä lisäksi osa erityisesti luterilaisen kirkon ulkopuolelle sijoittuvista

protestanttisista seurakunnista (nk. vapaat suunnat) teki myös aktiivista evankeliointia. Samaan aikaan maahanmuuttolainsäädäntöä kiristettiin ja kansainvälisen suojelun saamisesta tuli entistä vaikeampaa, mikä johti siihen, että yhä useammat hakijat saivat kielteisen oleskelulupapäätöksen.

Kristinuskoon kääntymiseen vedonneita on ollut turvapaikanhakijoiden keskuudessa aina, mutta siinä missä aiemmin kyse oli yksittäistapauksista, edellä mainittua tapahtumaketjua seurasi se, että vuodesta 2016 alkaen näiden hakemusten määrä alkoi kasvaa huomattavasti. Virallisia tilastoja määristä ei ole saatavilla, mutta suuntaa antavien arvioiden mukaan puhutaan ainakin lähemmäs kahdestatuhannesta hakemuksesta. Islamista kristinuskoon kääntymisen turvapaikkaperusteena perustuu siihen, että se voi joissain tapauksissa johtaa vainoon, joka täyttää ne kriteerit, joiden perusteella Suomi on sitoutunut myöntämään kansainvälistä suojelua.

Koska kääntymiseen on vedottu usein vasta kielteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen ja uusi hakuperuste antaa turvapaikanhakijalle uuden mahdollisuuden hakea kansainvälistä suojelua, kääntymisten aitoutta on kyseenalaistettu. Siinä missä muistakin yhteiskunnan turvarakenteista pyrkivät pääsemään osallisiksi myös sellaiset, jotka eivät niiden edellyttämiä kriteereitä täytä, on syytä

olettaa, että niin on myös tämän turvapaik-
kaperusteen kohdalla. Samaan aikaan järjes-
telmästä hyötymään pyrkivät eivät poista ni-
iden henkilöiden olemassaoloa, joiden vuoksi
peruste on alun perin luotu.

Aiemman tutkimuksen valossa olisi ole-
tettavaa, että myös tässä tilanteessa, jossa
eri kulttuurit kohtaavat ja suuri määrä eri
tavalla uskovia ihmisiä päätyy uudella ta-
valla tekemisiin toistensa kanssa, tapahtuu
uskonnollisten näkemysten ja tapojen ky-
seenalaistamista ja muovautumista. Lisäksi
turvapaikanhakijoiden elämäntilanteessa
on myös lukuisia tekijöitä, jotka edistävät
uskonnollisen kääntymisen todennäköisyyttä,
kuten esimerkiksi elämän kriisi, maantie-
teellinen liikkuvuus, heikentyneet suhteet
aiempiin sosiaalisiin verkostoihin, nuori ikä
ja suuri määrä vapaa-aikaa.

Tutkimukseni tarkastelee niitä, jotka ovat
käyneet läpi uskonnollisen muutoksen ja
pyrkii lisäämään tietoa siitä, millaisen pro-
sessin he ovat kokeneet. Tavoitteena on siis
tuoda esille kääntyneiden omaa ääntä tilan-
teessa, jossa nämä ihmiset ovat useiden ulko-
puolisten tahojen voimakkaan määrittelyn
kohteena. Koska asetelma tähtää kääntynei-
den narratiivien tavoittamiseen ottamatta
kriittisesti kantaa tarinoissa esitettyihin
asioihin, on tärkeää huomioida, että kyse on
tietyn ihmisryhmän subjektiivisesta todel-
lisuudesta kerrottuna tietystä sosiaalisessa
kontekstissa.

Haastattelin pro gradu -tutkielmaani
varten vuosina 2017–2018 kymmentä itsen-
sä islamista kristinuskoon kääntyneeksi
määrittelevää turvapaikanhakijaa yhdestä
luterilaisesta ja kahdesta vapaan suunnan
seurakunnasta pääkaupunkiseudulla. Tuki-
aineistoksi haastattelin myös näiden seura-
kuntien pastoreita, joiden havainnot olivat
pääosin linjassa haastateltujen kääntynei-
den tarinoiden kanssa, mikä lisää tulosten
siirrettävyyttä myös otoksen ulkopuolelle.
Haastateltavilla viitataan tässä artikkelissa
haastateltuihin turvapaikanhakijoihin, ja
käytetyt lainaukset ovat heidän kanssaan
käydyistä haastatteluista. Haastateltavista
yhdeksän oli kansalaisuudeltaan irakilaisia
ja yksi egyptiläinen. He kaikki olivat miehiä,
ja heidän ikänsä vaihteli parikymppisestä
nelikymppiseen ja koulutustaso vain vähän
kouluja käyneistä yliopistossa opiskelleisiin.
Uskonnollisen taustan suhteen joukossa oli
sekä sunni- että shiiataustaisia, ja valtaosa
oli tuoreita kääntyneitä, mutta kaksi kertoi
kääntyneensä jo useita vuosia ennen haas-
tatteluja. Haastatteltujen aikaan enemmistö
vielä odotti turvapaikkapäätöstä. Suurin osa
haastatteluista tehtiin arabiaksi osittain tul-
kin avustuksella ja loput englanniksi.

Toisenlainen kokemus uskonnollisuudesta

Kaikki haastateltavat mielsivät itsensä mus-
limitaustaisiksi, mutta heidän suhteensa is-
lamiin vaihteli. Haastateltavien joukossa oli
sekä perheensä vakaumukselliseksi että ta-
pauskovaiseksi määritteleviä. Osalle uskon-
nolla ei ollut koskaan ollut erityisen suurta
henkilökohtaista merkitystä, kun taas osa oli
yrittänyt etsiä vastauksia hengellisiin kysy-
myksiin, muttei ollut löytänyt niitä islamista.
Monille irakilaisille, joiden tarinoissa Irakin
pitkittyneet uskontoryhmien väliset väkival-
taisuudet olivat voimakkaasti läsnä, islamin
nimissä tehty väkivalta korostui syynä uskon
menettämislle. Monet puhuivat siitä, kuin-
ka sunneilla ja shiioilla on sama Koraani,
mutta silti molemmin puolin on samanlaisia
ongelmia; muun muassa uskonnollisten ja
poliittisten johtajien korruptio, väkivaltai-
suudet ja lähimmäisenrakkauden puute yh-
teiskunnassa nousivat esiin kertomuksissa.
Vastaavasti Euroopassa suhteellisesti parem-
min toteutuva vapaus, rauha ja heikko-osais-
ten tukeminen yhdistettiin kristinuskoon.
Ennen Eurooppaan tulemistä monilla iraki-
laisilla haastateltavilla oli ollut negatiivisia
ennakkoluuloja kristinuskoa ja kristittyjä
kohtaan.

Irakissa ei ole samanlaista vapautta
kuin esimerkiksi Euroopassa. En pitä-
nyt Irakin muslimijärjestelmästä. - -
Muslimijohtajat saavat aikaan huonon
järjestelmän. - - Imaamit opettivat is-
lamista ja kuinka toimia Jumalan tah-
don mukaan, mutta jos heillä itsellään
oli ongelma jonkun kanssa, he tappoi-
vat hänet. Irakissa ei voinut kritisoida
uskonnollisia johtajia. Euroopassa ih-
miset välittävät jopa eläimistä ja ovat
surullisia, jos niille käy jotain, mutta
Irakissa ihmisiä kuolee, eikä siitä väli-
tetä. - - Usko oli vain ihmisten sanoissa,
mutta sisäisesti kaikilla oli ongelmia.
Nämä ongelmat ovat samoja kaikille
muslimeille, niin sunneille kuin shiioil-
lekin. Molemmilla on väkivaltaisia
aseistettuja ryhmiä ja terroristiryhmiä.
Sunnien ja shiiojen välillä on joitain
eroavaisuuksia, mutta molemmilla on
sama Koraani, ja molemmat ryhmät
tappavat ja tekevät pahoja asioita.

Valtaosa haastateltavista kertoi päätyneensä
seurakuntiin alun perin muista kuin uskon-
nollisista syistä. Useissa tarinoissa toistui se,
että he olivat olleet vastaanottokeskuksissa
kaukana perheistään yksinäisiä ja vailla mie-
lekästä tekemistä, ja siis pä saatuaan kutsun

seurakunnan tapahtumaan he osallistuivat lähinnä saadakseen muuta ajateltavaa. Kiinnostus kristinuskoa kohtaan oli herännyt myöhemmin, ja yleisimpänä syynä oli se, että kristittyjen kohtaaminen oli rikkonut aiempia ennakkoluuloja: siinä missä he olivat oletteet kristittyjen olevan moraalittomia ja vihamielisiä muslimeita kohtaan, seurakunnissa heitä kohdeltiinkin ystävällisesti ja vieraanvaraisesti. Kun kristinusko oli erilaista kuin mitä he olivat ajatelleet sen olevan, se herätti mielenkiintoa oppia siitä lisää. Joillain käänteentekevänä kokemuksena oli ylläluonnolliseksi rukousvastaukseksi mielletty tapahtuma.

Vastaanottokeskukseen tuli autoja hakemaan ihmisiä kirkkoon, joten menin mukaan. En ollut kiinnostunut kristinuskosta, mutta minun oli tosi paha olla vastaanottokeskuksessa ja halusin saada jotain vaihtelua. Mutta siellä [kirkossa] mieleeni heräsi kysymyksiä: mihin he uskovat ja miksi he uskovat niin?

Kristinuskon opetuksissa haastateltaviin vetosi erityisesti kaikkia tasa-arvoisesti koskeva ehdoton rakkaus. Heitä oli puhutellut se, kuinka Jeesuksen opettama lähimmäisenrakkaus ulottui jopa vihamiehiin. Haastateluissa toistui se, että kristinuskon Jumala koettiin rakastavana ja ihmisille hyvää haluavana, kun taas islamin jumalakuva yhdistyi vihaan. Vastaavasti monet näkivät Jeesuksen ja profeetta Muhammadin moraalisesti hyvin erilaisina hahmoina. Toisaalta useampi kertoi kamppailleensa myös Vanhan testamentin väkivallan kanssa. Haastateltavilla oli korostuneen negatiivinen käsitys vanhasta ja positiivinen kuva uudesta uskostaan, mikä on tyypillistä tuoreille kääntyneille. Samaan aikaan monet olivat jossain vaiheessa käyneet läpi hengellisiä kamppailuja ja olleet epävarmoja uskomuksistaan ja päätöksistään, ja asiaan liittyvää ahdistusta lisäsi se, ettei kyseessä ollut vain henkilökohtainen asia, vaan he pelkäsivät islamista luopumisesta seuraavan myös väkivaltaa ja muita sosiaalisia seurauksia.

Muslimien Jumala, jos heillä on Jumala, käskee seuraajaansa tappamaan ja satuttamaan ihmisiä. Muslimit pitävät itseään muita parempina. Tämä on yksi asia. Toiseksi, jos heillä on Jumala, se Jumala ei välitä uskovista, hän vain antaa käskyjä siitä mitä saa ja mitä ei saa tehdä, mutta hän ei etsi suhdetta ihmisten kanssa. Meidän Jumalamme, hän rakastaa kaikkia. Ja hän haluaa meidät kaikki yhteyteensä.

Kääntymisen sosiaalinen hinta

Valtaosalla haastateltavista perhe ja muu yhteisö oli saanut tietää kääntymisestä, mistä oli seurannut yhteyksien katkaisemista heihin. Monia oli lisäksi uhkailtu väkivallalla, ja kaksi haastateltavaa kertoi, että uhka oli myös toteutunut. Toinen heistä oli kääntynyt jo Irakissa ja oli perheineen kokenut siellä vainoa omakohtaisesti. Toisen kohdalla puolestaan kunniaväkivallan uhriksi oli joutunut hänen vaimonsa Irakissa, ja samalla hän oli menettänyt oikeuden olla lapsiinsa yhteydessä, sillä uhalla että heitäkin satutetaan, mikäli yhteydenpitoyritykset jatkuisivat. Haastateltavat ilmaisivat surua yhteyksien katkeamisesta ja kertoivat rukoilevansa tilanteen muuttuvan. Osalla yhteys oli edelleen säilynyt äitiin tai siskoon.

He syyttivät ja pilkkasivat minua. He erottivat minut heimosta, ja setäni, joka on kiivas muslimi, sanoi tappa vansa minut, jos palaan Irakiin. Olen hyväksynyt tämän ja tiedän, millainen tilanne Irakissa on. Toivon ja olen rukoillut monta kertaa, että Jeesus koskettaisi heitä ja koko Irakia, jotta tilanne muuttuisi. Koska tiedän, että Jeesus on ainoa, joka voi tehdä sen perheelleni ja muille. Me tarvitsemme Jeesusta siellä, koska minä en voi etkä sinä voi saada aikaan muutosta, vain Jeesus voi muuttaa kaiken.

Useat kertoivat, että myös muslimit Suomessa, käytännössä toiset turvapaikanhakijat, olivat lakanneet olemasta heihin yhteydessä kääntymisen jälkeen. Monet puhuivat syrjinnästä ja loukkauksista, jotkut myös uhkailusta. Muslimien reaktioissa oli kuitenkin yksilöllistä hajontaa, ja eräs haastateltava esimerkiksi sanoi toisten muslimien puolustaneen häntä syrjintää vastaan. Toinen haastateltava taas oli onnistunut säilyttämään läheisen ystävyysuhteen muslimiystävänsä ja kertoi, että osa vastaanottokeskuksen muslimeista oli ollut kiinnostuneita kuulemaan hänen kokemuksistaan seurakunnassa. Aiempien sosiaalisten suhteiden katketessa monet ilmaisivat saaneensa lohtua uudesta yhteisöstä seurakunnassa ja kokivat löytäneensä sitä kautta uuden perheen.

Valtaosa muslimeista vastaanottokeskuksessa ja suomen kielen kurssilla on sulkenut minut ulkopuolelle, ja yleisesti näen vihaa minua kohtaan. Mutta tiedän, että tällaista se on ja tämä on se hinta, joka pitää maksaa.

Kun olin syömässä, eräs muslimi otti tarjottimeni, heitti sen roskiin ja käski minun poistua. - - Mutta toiset muslimit moittivat häntä siitä.

Uusi elämä uuden uskon myötä

Haasteista huolimatta haastateltavat kuvasivat myös uuden uskon positiivisia vaikutuksia hyvinvointiinsa. Yleisimmin toistuva teema oli tunteissa ja asenteissa tapahtunut muutos, joka ilmeni sisäisen mielenrauhan löytymisenä ja kykynä kohdella muita rakastavammin ja armollisemmin kuin ennen. Eräs haastateltava esimerkiksi sanoitti ihmeeksi sen, että aiemmin hän olisi halunnut kostaa niille, jotka olivat tappaneet hänen perheenjäseniään, mutta Jeesuksen löytämisen myötä hän oli kyennyt antamaan heille anteeksi ja rukoilemaan heidän puolestaan. Jotkut tunsi saaneensa kokonaan uuden elämän. He kokivat tulleen pelastetuiksi ja löytäneensä sitä kautta rauhan ja suunnan elämälleen sekä uudenlaisen turvallisuuden tunteen.

Jeesus muutti elämäni. Jeesus antaa minulle voimaa Pyhän Hengen kautta. Jeesus antaa minulle sen, mitä tarvitsen, ja olen varma, että Pyhä Henki on nytkin kanssamme. Jeesuksen löytämisen jälkeen kykenin aloittamaan elämäni uudestaan: aloin taas opiskella ja etsiä töitä. Elämäni palasi taas raitteilleen. Koen, että olin pimeydessä ja Jeesus veti minut pimeydestä valoon. Siksi minä seuraan Jeesusta ja uskon, että hän on todellinen Herramme. Minä rukoilen jatkuvasti toisten puolesta ja menen kirkkoon aina, kun minulla on aikaa. Jeesus muutti elämäni. Olin kuollut mies, olin paha mies, ennen Jeesuksen löytämistä. Mutta kun seuraan Jeesusta ja luen Raamatusta hänen opetuksiaan, nyt olen pelastettu hänen kauttaan taivaalliselle Isälle.

Haastateltavat toivoivat ihmisten ymmärtävän, että seurakunnissa käyvien muslimitaustaisten ihmisten joukossa on myös niitä, joista on tullut "oikeita kristittyjä". Sitä korostettiin myös, että kääntyminen on pitkä ja haastava prosessi ja siksi Jeesuksen esimerkiksi tulisi seurata osoittamalla rakkautta ja kärsivällisyyttä myös niitä kohtaan, jotka lähestyvät seurakuntia muista kuin uskonnollisista motiiveista.

Jotkut ajattelevat, ettemme me ole oikeita kristittyjä ja että me vain haluamme saada turvapaikan. Mutta jos joku puhuu kanssani, hän kyllä

näkee, että olen oikeasti kristitty. Ja muistakaa, mitä Jeesus sanoi: 'En ole tullut tuomitsemaan, olen tullut pelastamaan'. Olen todella surullinen siitä, että jotkut kristityt tuomitsevat meidät. Joudumme elämään jo sen kanssa, etteivät meidän perheemme hyväksy meitä, joten on vaikeaa, jos kristitytkään eivät hyväksy meitä. Jeesus hyväksyy kaikki.

Se on pitkä prosessi. Monet ovat vielä kasteen jälkeenkin hämmentyneitä ja heillä on paljon kysymyksiä. Saadaksemme hyviä tuloksia, tarvitsemme paljon rukouksia, viisautta ja kärsivällisyyttä. Koska vanhan uskonnon ajatuksista eroon pääseminen ei ole helppoa. Uuden ajatustavan oppiminen on kuin syntyminen uudestaan, ja siinä menee aikaa. Kirkon ei pitäisi luovuttaa, jos joku on poissa, häneen pitää olla yhteydessä ja hänelle pitää kertoa, että hän on tervetullut takaisin. Osoittaa välittämistä. Vaikka joku tulisi vain oleskeluluvan vuoksi, tämä ystävällisyys ja Jumalan sanan kuuleminen vaikuttaa hänen sydämeensä. Loppujen lopuksi me olemme kaikki ihmisiä, me olemme kaikki syntisiä.

Raskas mutta eheyttävä prosessi

Turvapaikanhakijat ovat jättäneet kotimaansa ja joutuvat rakentamaan elämänsä kokonaan uudelleen vierassa maassa. Monet kantavat mukanaan kokemuksia sodasta, väkivallasta ja vainosta, ja Suomessa he kohtaavat ennakkoluuloja, rasismia ja syrjintää. Useat odottavat vuosia epävarmuudessa päätöstä siitä, saavatko he luvan jäädä Suomeen vai ei, monesti erossa perheestään ja kantaen huolta läheistensä turvallisuudesta.

Kriisitilanteessa ihminen rakentaa uudelleen suhteensa itseensä ja ympäristöönsä, ja joillain tähän prosessiin voi liittyä myös uskonnollisten näkemysten uudelleenarviointia. Ne turvapaikanhakijat, jotka kääntyvät islamista kristinuskoon, käyvät läpi hengellisesti, henkisesti ja sosiaalisesti haastavan mutta samalla mahdollisesti eheyttävän prosessin. Hengelliseen todellisuuteen uskoville kyse voi olla niinkin suurista asioista kuin ikuisen elämän ja kuoleman kysymysten kanssa kamppailemisesta, minkä lisäksi kääntyminen saattaa johtaa myös tärkeiden ihmissuhteiden katkeamiseen ja pelkoon omasta ja läheisten turvallisuudesta. Samaan aikaan uusi usko voi antaa mahdollisuuden löytää rauhan raskaan menneisyyden kanssa sekä tuoda merkityksellisyyttä, turvaa ja

pysyvyyttä muuten vaikeassa ja epävarmassa elämäntilanteessa. Monissa kristillisissä yhteisöissä yhteisöllisyydellä on keskeinen rooli, ja uskonnollinen yhteisö voi myös tarjota korvaavia sosiaalisia suhteita, mikä on erityisen tärkeää turvapaikanhakijoille, jotka tulevat kulttuureista, joissa yhteisöjen merkitys korostuu.

Tärkeämpää kuin oleskeluluvan saaminen Suomesta on oleskelulupa Taivaassa, jonka olemme saaneet Jeesuksen kautta. Meillä on turvapaikka Kristuksessa. Riippumatta siitä mitä tapahtuu, sitä ei kukaan voi koskaan ottaa meiltä pois.

Lähteet

- Akcapar, Sebnem Koser (2006). Conversion as a Migration Strategy in a Transit Country: Iranian Shiites Becoming Christians in Turkey. *The International Migration Review*, 40 (4), 817–853.
- Paloutzian, Raymond F. & Crystal. L. Park (2013). *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*. 2 p. New York, NY: The Guilford Press.
- Radford, David (2015). *Religious Identity and Social Change: Explaining Christian Conversion in a Muslim World*. London: Routledge.
- Rambo, Lewis Ray (1993). *Understanding Religious Conversion*. New Haven: Yale University Press.

COLONIAL/RACIAL HISTORIES, NATIONAL NARRATIVES AND TRANSNATIONAL MIGRATION -KONFERENSSI

11–14 January 2021, online, University of Helsinki, Finland

20TH NORDIC MIGRATION RESEARCH CONFERENCE & 17TH ETMU CONFERENCE

Covid-19 -pandemian vuoksi kansainvälisen Colonial/Racial Histories, National Narratives and Transnational Migration -konferenssin ajankohta Helsingin yliopistossa on muuttunut!

Uusi päivämäärä on 11.–14.1.2021 ja konferenssi tullaan järjestämään täysin digitaalisesti. Konferenssi on samalla kertaa kahden vuoden välein pidettävä pohjoismainen Nordic Migration Conference sekä vuosittain järjestettävä ETMU-päivät. Konferenssin järjestävät Siirtolaisuusinstituutti, CEREN/Helsingin yliopisto, Nordic Migration Research (NMR) ja Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura (ETMU).

Due to the Covid-19 situation and global uncertainty the 20th Nordic Migration Research Conference and the 17th ETMU conference has been postponed and will jointly be organized online at the University of Helsinki, Finland, on January 11–14, 2021. The conference is organized by The Migration Institute of Finland, CEREN/University of Helsinki, Nordic Migration Research (NMR) and The Society for the Study of Ethnic Relations and International Migration (ETMU).

Ilmoittautuminen alkaa pian!
Conference registration will be opening soon!

More information / Lisätietoa:

<https://www.helsinki.fi/en/conferences/20th-nordic-migration-research-conference-and-17th-etmu-conference/about>

Anne Häkkinen

FT, tutkijatohtori, etnologia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
anne.m.hakkinen@jyu.fi

Kuva: Tuomas Marttila.

Järjestetty avioliitto – monta tapaa avioitua

Avainsanat: järjestetty avioliitto, ylijäräinen avioituminen, puolisovalinta, kolmannet osapuolet, kurdidiaspora

Järjestettyjen avioliittojen monimuotoisuus on ollut varsin vähän esillä suomalaisessa mediassa ja julkisessa keskustelussa. Keskustelu niistä on ylipäättään ollut suppeaa, ja keskittyvät lähinnä pakkoavioliittoihin. Vaikka muissa Pohjoismaissa julkinen keskustelu on ollut vilkkaampaa kuin Suomessa, käsitys järjestetyistä avioliitoista on pysynyt melko yksilotteisena. Järjestettyä avioliittoa ja pakkoavioliittoa on esimerkiksi käytetty toisilleen rinnasteisina ja keskenään vaihtokelpoisina käsitteinä. Rinnastus on ongelmallinen, sillä se voi johtaa kaikkien järjestetyiksi luokiteltavien avioliittojen stigmatisointiin. Rinnastuksessa ei myöskään tunnisteta järjestettyjen avioliittojen sisäistä heterogeenisyyttä ja avioituvan parin omaa osallisuutta avioitumisprosessissa. Tässä artikkelissa avaankin järjestetyn avioliiton käsitettä ja sen eri muotoja tarkastelemalla kolmansien osapuolien osallisuutta puolisonvalintaprosessissa. Artikkelin pohjaa väitöskirjatutkimukseeni, jossa olen tarkastellut ylijäräistä avioitumista ja puolisovalintaa Suomessa asuvien kurdien keskuudessa. Tutkimusta varten olen haastatellut Irakista, Iranista ja Turkista Suomeen muuttaneita kurdeja.

Romanttisen ja järjestetyn avioliiton vastakkainasettelun purkamista

Purkaessani auki järjestetyn avioliiton käsitettä en ole asettanut rakkausavioliittoa ja järjestettyä avioliittoa lähtökohtaisesti toi-

sensa ulossulkeviksi kategorioiksi. Avioliittojen kategorisointia järjestettyyn ja rakkausavioliittoon tai sen perusteella, millaiseen rakkauteen avioliiton oletetaan pohjaavan (esim. "romanttinen rakkaus", "intohimoinen rakkaus" tai "kumppanuuteen pohjaava rakkaus") on kyseenalaistettu esimerkiksi antropologian tieteenalalla. Vastakkainasettelun sijaan olen ymmärtänyt "rakkausavioliiton" ja "järjestetyn avioliiton" jatkumona ja osittain päällekkäin lomittuvina väljinä kategorioina. Olen kokenut "rakkausavioliiton" hahmottamisen "järjestetyn avioliiton" vastakohtana myös käsitteellisesti ongelmallisena, sillä rationaaliset, käytännölliset ja emotionaaliset tekijät kietoutuvat yhteen avioitumis päätöksessä ja puolisonvalinnassa riippumatta siitä, millä tavoin avioliitto on muodostettu tai millaisiin motiiveihin se pohjaa. Kahtiajaottelua järjestetyn ja rakkausavioliiton välillä onkin kritisoitu muun muassa siksi, että se ei tunnista monien järjestettyjen avioliittojen olevan "romanttisesti motivoituneita". Moleminpuoliset tunteet ja tunteiden muodostuminen (rakastuminen) ennen avioitumista eivät sulje pois sitä, että puolisovalintaan osallistuu puolisoisten itsensä lisäksi muita henkilöitä. "Rakkausavioliiton" solmimiseen voi myös liittyä kompleksisia kysymyksiä itsemääräämisjoukosta ja vapaudesta valita puoliso, lojalisuutta ja ristiriitoja perhesuhteissa sekä kolmansien osapuolien epäsuoraa tai suoraa

sekaantumista puolisovalintaan. Lisäksi rakkaus avioliiton edellytyksenä ja perustana näyttäytyy haastatteluaiaineistoni perusteella ihanteena, jonka jakavat useimmat haastatellut riippumatta siitä, millaiseksi heidän avioliittonsa on luokiteltavissa.

Näistä syistä olen "rakkausavioliiton" käsitteen sijaan hahmottanut ylijärjestyksiä aviointumismuotoja sen mukaan, millainen rooli kolmansilla osapuolilla, kuten vanhemmilla, sisaruksilla, ystävillä tai muilla lähipiiriin kuuluvilla ihmisillä, on ollut puolisonvalintaprosessissa: puolison etsimisessä, löytämisessä ja valitsemisessa. En ole määrittänyt kuitenkaan vanhempien hyväksyntää keskeisenä kriteerinä, joka luokittelisi avioliiton järjestetyksi tai ei-järjestetyksi, vaikka tämäkin olisi myös mahdollista, kuten järjestettyjä avioliittoja Norjassa tutkineen Anja Bredalin jaottelussa. Tällöin järjestetyksi avioliitoksi laskettaisiin myös avioliitot, joissa tutustuminen on alkanut parin omasta aloitteesta ilman kolmansien osapuolien vaikutusta, mutta joissa vanhemmilta lopuksi pyydetään hyväksyntä avioliitolle. En ole luokitellut omasta aloitteesta alkaneita suhteita ja avioliittoja järjestetty avioliitto -kategorian alle yksinkertaisesti siksi, että tällaisissa tapauksissa on vaikea arvioida vanhempien todellista puuttumista puolisovalintaan: kuinka tiukat heidän kriteerinsä ovat ja kuinka paljon he kunnioittavat parin omaa valintaa ja päätöstä. Aineistossani on esimerkiksi tapauksia, joissa aviopuolisot ovat itse löytäneet toisensa, ja vanhemmat ovat hyväksyneet avioliiton, vaikka he olisivatkin olleet eri mieltä tyttärensä tai poikansa puolisovalinnasta ja parin yhteensopivuudesta. Jotkut vanhemmat ovat puolestaan pitäneet puolisovalintaa täysin osapuolten keskinäisenä päätöksenä, jolloin vanhempien lupaa avioliitolle ei ole ollut edes tarvetta pyytää, vaikka tuleva puoliso niin olisikin tehnyt kunnioituksen ja kulttuurisen tavan vuoksi. Vanhempien hyväksynnän puute ei aina myöskään estä paria avioitumasta.

Kolmansien osapuolien vaihteleva rooli järjestety avioliiton eri muodoissa

Haastatteluaiaineistossani on jäseneltävissä neljä erilaista järjestetyn avioliiton muotoa perustuen kolmansien osapuolien sekä avioituvan parin omaan rooliin ja osallisuuden asteeseen. Avaan näitä seuraavaksi. Haastateltujen omakohtaiset ylijärjestykset järjestety avioliitot sijoittuvat kolmeen ensimmäiseen kategoriaan.

Perheiden neuvottelemalle avioliitolle on ominaista, että vanhemmat toimivat ensi-

jaisina aloitteentekijöinä. Avioituva pari otetaan mukaan prosessiin informoimalla heitä prosessin aikana sekä huomioimalla heidän mielipiteensä. Tyttären tai pojan roolina on kuitenkin lähinnä hyväksyä tai olla hyväksymättä puolisoehdokas. Perheet tyypillisesti neuvottelevat ensin keskenään (toinen perhe ehdottaa avioliittojärjestelyä toiselle perheelle), ja vasta tämän jälkeen varsinaisilla avioliiton osapuolilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa. Tutustuminen ja siihen käytetty aika on tyypillisesti rajallinen ennen avioitumispäätöstä ja aviopuolison tutustuminen tapahtuu pääosin avioitumisen tai uskonnollisen vihkimisen jälkeen. Vanhemmat voivat myös ohjata puolisovalintaa jo ennen perheneuvotteluiden aloittamista rajaamalla tiettyjä puolisoehdokkaita pois.

Osallistavassa avioliitossa perheet tai vanhemmat toimivat promoottoreina tutustumisprosessin käynnistämiseksi. He ovat voineet antaa alustavan hyväksyntänsä avioliitolle, mutta parin omalle osallisuudelle tutustumisvaiheessa ja päätöksenteossa annetaan suurempi ja itsenäisempi rooli kuin perheiden neuvottelemassa avioliitossa ja he ovat itse aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Osallistavassa avioliitossa osapuolilla on myös mahdollisuus pidempiaikaiseen, jopa vuosia kestäväan tutustumiseen ennen avioitumispäätöstä.

Avusteisessa avioliitossa henkilö joko itse pyytää etsimään itselleen sopivaa puolisoa tai hänelle ehdotetaan sopivaksi katsottua puolisoehdokasta, mutta näihin tilanteisiin ei liity vaadetta tai painetta tutustua ehdotettuun puolisoon. Perheet eivät siten välttämättä käy etukäteen neuvotteluja keskenään, vaan kolmannet osapuolet pyrkivät pikemminkin auttamaan sopivan puolison löytämisessä omien sosiaalisten verkostojensa avulla. Puolisoiden yhteyshenkilönä eivät välttämättä myöskään toimi vanhemmat, vaan puoliso voidaan löytää muiden sosiaalisten siteiden, kuten sisarusten tai ystävien kautta. He voivat esimerkiksi levittää sanaa, esitellä osapuolet toisilleen tai toimia viestin välittäjinä tutustumisen käynnistämiseksi, minkä jälkeen asianosaisilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa itsenäisesti, mikäli he ovat kiinnostuneita toisistaan. Pari on siten itse aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Avusteisessa avioliitossa vanhempien tai muiden kolmansien osapuolien rooli ei olekaan niin keskeinen kuin perheiden neuvottelemassa tai osallistavassa avioliitossa, ja ero itsenäisesti solmitun/omasta aloitteesta alkaneen ja avusteisen avioliiton välillä alkaakin olla melko häilyvä.

Pakkoavioliitossa vanhemmat löytävät tyttärelleen tai pojalleen puolison ottamat-

ta häntä mukaan puolisonvalintaprosessiin. Tässä kategoriassa avioliitto on solmittu ilman toisen tai molempien aviopuolisoiden suostumusta siten, että toinen tai molemmat puolisoista eivät ole voineet vaikuttaa valintaan, tai avioliittoon on suostuttu fyysisen tai henkisen väkivallan pelossa.

Kuten esittelemästäni jaottelusta käy ilmi, kolmansien osapuolien rooli ja osallisuuden aste puolisovalinnassa vaihtelee huomattavasti myös järjestetyiksi luokiteltavissa avioliitoissa. Kolmansien osapuolien osallistuminen puolisovalintaan on toisinaan myös epäsuoraa ja hienovaraista. He voivat osallistua myös itsenäisesti/omasta aloitteesta solmitujen avioliittojen puolisovalintaprosessiin esimerkiksi asettumalla tukemaan yksilöä tämän valinnassa tai puhumalla puolisoehdokkaasta myönteisesti vanhemmille.

Merkillepantavaa on myös se, että haastatellut itse ovat harvoin määritelleet selkeästi avioitumistapaansa tai avioliittoaan järjestetyksi tai rakkausavioliitoksi tai muilla tavoin. Haastatteluaineistoni pohjalta vaikuttaakin siltä, että haastateltavien yksi keskeinen keino kuvata omaa tai muiden avioitumista tuketumatta jäähmettyneisiin kategorioihin, kuten ”järjestetty avioliitto” tai ”rakkausavioliitto”, onkin ollut tuoda esiin *sekä* aviopuolisoiden oma rooli *että* mahdollisesti muiden osuus kumppanin löytämisessä ja puolison valintaprosessissa. Haastateltavien käyttämät sanavalinnat — ”itse valinnut”, ”itse löytänyt” tai ”itse päättänyt” — korostavat heidän omaa osallisuuttaan ja rooliaan puolisovalinnassa samalla kun he ovat voineet sisällyttää kerrontaan myös solidaarisuuden ja lojaalisuuden osoituksia vanhempia kohtaan sekä vanhempien, sisarusten, ystävien tai muiden henkilöiden osuuden, reagoinnin ja suhtautumisen asiaan. Toisin sanoen, eletty todellisuus on moniulotteisempi kuin binaariset kategoriat, joihin nojautumme helposti yrittäessämme tehdä maailmasta yksinkertaisemmän ja ymmärrettävämmän.

Järjestettyjen avioliittojen monimuotoisuus

Tässä artikkelissa käsitellyt erityyppiset ylijärjestyneet järjestetyn avioliiton muodot osoittavat, että järjestetty avioliitto kategoriana muodostaa kattokäsitteen, jonka alle lukeutuu hyvin eri tavoin solmittuja liittoja, joissa kolmansien osapuolien rooli, osuus ja osallisuus vaihtelevat merkittävästä vähäiseen. Raja järjestetyn ja itsenäisesti solmitun avioliiton välillä on toisinaan liukuva eikä

aina selvärajainen. Väitöskirjassani olen havainnollistanut haastateltujen omakohtaisten kokemusten avulla, miten järjestetyn avioliiton solmineet osapuolet voivat olla ja kokea olevansa aktiivisia toimijoita puolisovalintaprosessissa ja osallistua aktiivisesti tutustumisvaiheessa suhteen luomiseen ja päätöksentekoprosessiin. Avioliitto voidaankin kokea henkilökohtaisena valintana siitä huolimatta, että puolisovalintaan osallistuu myös kolmansia osapuolia.

Artikkelin alussa esille nostamani ongelmallisuus järjestetyn ja pakkoavioliiton toisiinsa rinnastamisesta tulee esille kuvaamassani eri järjestettyjen avioliittojen kategorisoinnissa. Pakkoavioliitto tulisikin käsittää yhtenä järjestetyn avioliiton muotona, joka kuitenkin on harvinainen verrattuna muiden järjestettyjen avioliittomuotojen esiintyvyyteen.

Lähteet

- Bredal, Anja (2005). Arranged Marriages as a Multicultural Battlefield. Mette Andersson, Yngve Georg Lithman & Ove Sernhede (eds.), *Youth, Otherness, and the Plural City: Modes of Belonging and Social Life*. Göteborg: Daidalos, 75–105.
- Bredal, Anja (2006). ”Vi er jo en familie”: om arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiater. Thesis. Oslo: Unipax.
- Charsley, Katharine (2013). *Transnational Pakistani Connections. Marrying "Back Home"*. New York & London: Routledge.
- Constable, Nicole (2003). *Romance on a Global Stage: Pen Pals, Virtual Ethnography, and "Mail-order" Marriages*. Berkeley, California: University of California Press.
- Hart, Kimberly (2007). Love by Arrangement: the Ambiguity of "Spousal Choice" in a Turkish Village. *Journal of Royal Anthropological Institute*, 13, 345–362.
- Häkkinen, Anne (2020). *Ylijärjestyneet avioliitot. Puolisovalinta ja avioituminen Suomessa asuvien kurdien keskuudessa*. Julkaisuja 34. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Razack, Sherene H. (2004). Imperilled Muslim Women, Dangerous Muslim Men and Civilized Europeans: Legal and Social Responses to Forced Marriages. *Feminist Legal Studies*, 12 (2), 129–174.
- Schmidt, Garbi (2014). Troubled by Law: The Subjectivizing Effects of Danish Marriage Reunification Laws. *International Migration Review*, 52 (3), 129–143.

Saija Niemi

PhD, Senior Researcher
(ILMASI Climate Migration Project)
Migration Institute of Finland
saija.e.niemi@migrationinstitute.fi

Kuva: Mika Federley.

Mobility and immobility in climate migration in the Pacific Islands

Keywords: Climate migration, mobility, immobility, small Pacific Island states

Climate migration is a multifaceted phenomenon, which is considered as one of the most significant issues related to climate change. Predicting the numbers of those migrating in the future and the routes of climate migration is challenging. The decision-making of individuals, households and communities in connection to climate migration is complex. The reasons for moving within a region, country or across international borders can vary between actors and geographical areas. For a long time mobility has been in the centre of migration research. Migration researchers have been studying people who move but they have not concentrated so much on those who stay behind. However, mobility and immobility both play a role in migration in the small Pacific Island states, which are regarded to be on the frontline of climate change.

Mobility and immobility in the Pacific Islands

Migration between the Pacific Islands (figure 1.), where the ocean forms the basis for life, has been significant globally and locally both historically and in present-day. The Pacific was the first ocean to be explored and settled. Migration has occurred for thousands of years from the ancient voyaging (estimated to have taken place 50 000 to 25 000 BCE) to current day. The means for migration may have changed from sailing simple rafts to taking an airplane but the environment has always

played an important role in migration and in island livelihoods.

Today the Pacific Islands are seen as being on the frontline of climate change. Climate change is being experienced by islanders in various ways. The shifts in seasonal patterns of rainfall and tropical cyclone tracks are more frequent, more intense rainfall causes flooding and mudslides, there are more frequent and longer droughts, and more hot days. In addition, there is sea-level rise leading to increased coastal erosion and risks to important crops and seafood through saltwater contaminating freshwater supplies and coral bleaching. The impacts of climate change differ between and within the Pacific Islands as they have distinct physical geographies.

For a long time, it was thought that the only feasible adaptation solution to climate change was migration from the small island states to other countries such as New Zealand and Australia. It was wrongly assumed by many that all islanders would want to move abroad. Instead of simply assuming that islands will sink and due to this people will move abroad, the social, cultural and other realities of Pacific Islanders should be better observed. In addition, the resilience of residents in the Pacific should not go without notice.

To understand local residents' thoughts on living on islands with climate change impacts will increase our knowledge on the so-called *voluntary immobility*. In the climate migration

Figure 1. The Pacific Islands in Oceania (source: P.H. Furian, iStock 2020).

context, voluntary immobility refers to a person choosing, on a voluntary basis, to stay in place in spite of climate change impacts. A person who is voluntarily immobile is able to choose if s/he moves or not – thus s/he has agency, s/he is able to refuse migration. This is a crucial aspect when voluntary immobility is compared to so-called *trapped populations*. Trapped populations consist of people who aspire to move and who need to move for their own protection but who nevertheless are not able to do so due to lacking, for example, financial or social means to migrate.

When talking about voluntary immobility in practice, ethical questions connected to rights of persons are strongly present. If the everyday life, livelihood possibilities or environmental conditions on an island become so difficult that it is no longer possible to survive there, should the people who refuse to move have the right to stay even if this, in the worst case scenario, means that they will die? In this type of a situation, should the authorities have a right to force people who insist on staying to leave a place? Even if climate change may not yet have forced us to face this type of a situation in practice, there should be more discussion on ethical aspects of voluntary immobility.

Another issue that should be better taken into consideration, and which might be an aspect we need to think about with more depth, is a person's right to change her/his mind. Climate change-related events and a person's, household's or community's situation may differ in time, which means that the decision on mobility can also change. If a person does not want to move right now, s/he should have the right to move later and vice versa. Decision-making on mobility and immobility in climate migration, like in any other type of migration, can alter as do people's personal situations and resources for moving. Thus, the ability, desire and need to migrate can vary.

Plans for mobility

Climate migration in the Pacific is ongoing and when everyday life has become difficult due to flooding, sustaining a livelihood or for other reasons, some people have already moved from an atoll to an urban centre or to higher grounds within islands. It has been noted, however, that future climate change impacts are seldom on their own the primary reason for individual migration or relocation. Factors in connection to climate are more likely to play a role in migration deci-

sion when people have experienced damaging climate events (like flooding or tropical cyclones) first-hand.

A planned relocation of vulnerable communities impacted by climate change is regarded as a significant strategy to decrease exposure to climate-related disasters. John Campbell refers to community relocation when there is permanent or long-term movement of a community or a significant part of it from one location to another. The important characteristics of the original community, including its social structures, political and legal systems, cultural characteristics and worldviews are retained.

The much discussed international relocation of households and communities is not new in the Pacific. Some examples include a relocation as early as in 1945 when the Banabans from present-day Kiribati were relocated to Fiji due to on-going phosphate mining. The partial relocation of the Vaitupuans from present-day Tuvalu to Fiji took place in 1947 and the relocation of Gilbertese to Gizo and Wagani in the Solomon Islands occurred between 1955 and 1964. There are differences in agency what comes to decision-making in these relocations. Whereas the Banabans state that they were forced to move, the Vaitupuans made themselves the decision to move.

The more present-day examples include, for example, the cases of Fiji and Kiribati. At least 42 villages were identified by the Fijian government for planned relocation as a potential adaptive response to climate change risks. In 2014 Fiji's interim government implemented climate-induced relocation of a Fijian Vunidogoloa village in Cakaudrove. This is in the same province on Vanua Levu Island where the government of Kiribati later officially purchased the Natoavatu Estate, which was said to be for development and investment purposes but in practice it is believed to be for future relocation.

Kiribati has been active in promoting the migration idea as an adaptation solution for climate change. Kiribati's policy of Migration with Dignity is part of a long-term relocation strategy for Kiribati citizens and it is aimed at creating possibilities for those who wish to migrate abroad. In order to help people to migrate, the policy targets at activating the communities already abroad (e.g. in New Zealand and Australia) to support newcomers. The policy also aims at improving the levels of education and vocational qualifications available for islanders in Kiribati and thus promoting the ability to match those skills needed in countries of destination. International and internal community relocations

are not straight-forward. The entire communities are more difficult to accommodate than individuals or individual households. Also, the questions of keeping the community's culture, language and social and legal traditions alive are not easy. In addition, the customary land tenure complicates the ability for communities to relocate and persons to own land, thus making mobility more difficult.

Why immobility?

Moving locally compared to large-scale international relocations is preferred by residents and the authorities in many island states. For many, entire communities relocating abroad is seen as an option of the last resort. However, internal or international migration is not always a suitable choice for a local resident. People who have not experienced climate change impacts first-hand, may not even give much thought on how the future will be, let alone on the option of moving elsewhere. Those who consider migration, for instance for environmental and livelihood reasons, are often very much tied to their ancestral lands. Maintaining sovereignty, cultural identity, self-determination and territorial rights are very important to Pacific peoples when talking about migration.

On a local level, people in general have an extremely strong bond with the land and ancestral burial sites. It is a great worry for islanders when sacred places are affected or cemeteries are being flooded by the incoming sea. There is also a great respect for the ocean and God in the Pacific societies, which can affect the agency of local residents who believe God has a central role in the changes taking place on the islands.

Many families have relatives abroad so they are familiar with aspects of living abroad and they know that the Pacific lifestyle may not be possible if one moves overseas. The competition related to employment and education, weather and attitude of people towards foreigners in the potential place of destination may not encourage people to move. Migrating is often considered too costly socially, culturally and identity-wise and one's own style of life, land and home are highly valued.

Discussion

Fortunately, nowadays when climate migration in the Pacific is discussed, it is better understood that the voices of local residents should be heard. If relocations are planned, communities should be participating in

planning and implementation of relocation projects. Relocation should only take place with the consent of people and communities concerned. If people are forced to move reluctantly, this can lead to a traumatic displacement experience and to social tensions between the relocated group and the recipient community.

What comes to voluntary immobility, there is a need to discuss more the rights of local residents affected by climate change and the authorities making political decisions. Also, there is a need to recognise that the situations of people affected by climate change fluctuate. People's needs, desires and actions for mobility and immobility may change. If migration is not a feasible way forward at some point, it may become so later on. Pacific people should not be seen as passive victims but as having resilience to climate change and as agents in connection to mobility and immobility. The voices of Pacific Islanders should be heard and taken into consideration now and in the future.

Acknowledgements

I would like to thank the Society of Swedish Literature in Finland (SLS) and the Foundations' Post Doc Pool for funding and support-

ing this research during my research visits at the School of Environment in the University of Auckland (2019–2020) and at the Refugee Studies Centre in the University of Oxford (2020).

References

- Black, Richard & Michael Collyer (2014). Populations 'trapped' at times of crisis. *Forced Migration Review*, 45, 52–56. Available: <https://www.fmreview.org/crisis/black-collyer>.
- Campbell, John (2012). Climate-induced community relocation in the Pacific: the meaning and importance of land. Jane McAdam (ed), *Climate change and displacement: multidisciplinary perspectives*. Oxford: Hart Publishing, 57–79.
- Farbotko, Carol (2018). Voluntary immobility: indigenous voices in the Pacific. *Forced Migration Review*, 57, 81–83. Available: <https://www.fmreview.org/syria2018/farbotko>.
- Farbotko, Carol & Celia McMichael (2019). Voluntary immobility and existential security in a changing climate in the Pacific. *Asia Pacific Viewpoint*, 60 (2), 148–162. Available: DOI: 10.1111/apv.12231.
- Zickgraf, Caroline (2019). Keeping People in Place: Political Factors of (Im)mobility and Climate Change. *Social Sciences*, 8 (8), 228. Available: DOI: 10.3390/socsci8080228.

Oletko julkaissut meillä?

Avoimet julkaisut (Open Access) ovat yksi avoimen tieteen ja tutkimuksen peruspilareista. Avoimien julkaisuiden kautta tutkimuksen lopputulokset saadaan mahdollisimman nopeasti monen käyttäjän ulottuville.

Avoimissa tietoaisteistoissa yleinen käytössä oleva tekijänoikeuslisenssi on Creative Commons (CC) –lisenssi. **CC-lisenssit eivät korvaa tekijänoikeuksia**, vaan niiden avulla pystyy määrittelemään verkossa jakamansa teoksen tai aineiston käyttöehdot. Lisenssi on siis käyttö lupa. Siirtolaisuusinstituutti pyrkii tästä eteenpäin julkaisemaan kaikki teoksensa CC-BY-4 lisenssillä ja on nyt keräämässä julkaisulupia kaikille Siirtolaisuusinstituutissa v. 1974 lähtien julkaistuille teoksille (sekä julkaisuille, lehden artikkeleille yms.).

Mikäli olet menneinä aikoina julkaissut instituutissa, olisimme kiitollisia jos ottaisit yhteyttä julkaisulupien kerääjäämme:

pirita.hyvarinen@migrationinstitute.fi

Jaana Palander

M.Sc.Admin., Researcher
Migration Institute of Finland
jaana.palander@migrationinstitute.fi

Human rights approach to climate change and migration

Keywords: climate change, climate migration, human rights

Climate change and migration is an emergent field of research and policy. Solutions are called for in international fora, and human rights are often mentioned as guiding principles. However, it does not seem to be clear, what a human rights approach to climate change and migration actually means. The discussion is still fragmented between different academic disciplines, administrative sectors and fields of law. It is thus important to clarify the commonly used concepts and recognize different approaches. The objective of this article is to contribute to the discussion on the nexus between climate change, migration and human rights, and to the formulation of a common human rights approach to climate migration. Although there are distinguishing features, for example, between human rights of mobile and immobile people, there are also common aspects that should be emphasized. A common human rights approach could focus on safeguarding the respect for freedom, dignity and privacy of people in every decision- and policy-making situation related to climate change, including climate migration.

Approaching human rights of climate migrants

The Finnish Migration Institute takes part in a research project "Climate migration: towards better understanding and management" (ILMASI) commissioned by the Government of Finland, where the main task is to

help Finland and the EU prepare to climate change related migration. In this project, we aim at combining knowledge from different disciplines, and at creating new knowledge together with the stakeholders. One of our goals is to analyse the challenging nexus between climate change, migration and human rights, also called upon in the research literature. One aspect mentioned in the project call is the need to formulate policy actions that would take the human rights into account. However, it is not specified, what is this human rights approach to climate migration.

It is clear that human rights can be understood in many different ways. The differences can be considered disciplinary in the academic context and sectoral in the administrative context. In legal studies, the two typical ways to understand human rights is that they are either rules or principles, but often the actual substance of human rights obligations might be unclear. In other disciplines, human rights can be seen as a discursive tool to advance moral obligations. The challenge is that human rights have all of these aspects, and therefore it is crucial to open the concept carefully so that interdisciplinary or intersectoral negotiations and action are possible. Sarah Nash has commented that the international negotiations around climate change have been lacking conceptual clarity, especially when discussing the human rights and climate migration nexus.

The management of climate migration is obviously an intersectoral endeavor, but the coordination responsibility for this project is located in the Ministry for Foreign Affairs. It is thus necessary to start by determining the human rights approach usually deployed in that institution. The Ministry has published a report in 2015, where the human rights approach to development cooperation is explained in detail. Development cooperation is defined as a key aspect in the action against adverse effects of climate change, which makes this comparison relevant. In that report, the human rights approach to development cooperation is described by four levels: the approach can be either blind, sensitive, progressive or transformative to human rights. The minimum level of engagement is that the interventions are human rights sensitive, but the aim is to be human rights progressive or transformative. It is stated in the report that “Finland does not finance interventions that are human rights blind or that have been identified to further exacerbate or contribute to discrimination or human rights violations”.

Despite the said connection between development cooperation and climate migration, the policy fields, and especially the fields of action, are fundamentally different. Already in the general structural level, we can notice that legal human rights obligations are directed differently. In development cooperation, the duty-bearer is usually the foreign state, and Finland is just helping, whereas in migration management the responsible state is usually Finland itself. It is therefore necessary to take into account the contextual differences when forming a human rights approach to climate migration, but at the same time not to be stuck in the *status quo*, because novel approaches are needed.

Human rights approach to climate change

First, I will investigate, what is meant with human rights approach to climate change, because the climate change and environmental policy-making is the forum where climate migration is mainly discussed. In the academic literature, Simon Caney identifies economic, security, ecological and human rights approaches to climate change. According to him, a human rights approach provides an appropriate way in which to evaluate the effects of climate change. Caney argues that a human rights approach has several advantages over other ways of thinking about climate change. For example, for the protection of the vulnerable, the security approach fails

because it too narrowly concentrates on conflict situations. However, he admits that a human rights approach is perhaps too narrowly limited to effects amounting to human rights restrictions. In the end, he seems to support a balanced approach, where human rights aspects are indispensable.

Perhaps the most recent discussions on human rights and climate change in the international policy level are the nexus dialogues on human rights and the environment organized by the UN Environment Management Group, in close collaboration with the Office of the UN High Commissioner for Human Rights. The dialogues intend to mobilize the UN system behind rights-based environmental action, and to encourage the Member States to address the human rights impact of environmental harm. According to the outcome document of the first dialogue, environmental degradation, including climate change, is a threat to all human rights. In this document, the following human rights are emphasized: the right to food, water, sanitation, housing, health, development, decent work, and life. In addition, the human right to healthy environment is mentioned a few times. In the document, the vulnerability of certain persons, groups and peoples is recognized, and targeted action is called for. Also everyone's rights to information and participation is emphasized, as well as the rights of human rights defenders.

Similar lists of rights have been introduced in the academic literature, adding for example the right to property, culture and personal security. Stephen Humphreys points out that climate change affects categories of human rights that have weak enforcement mechanisms under international law: social and economic rights, the rights of migrants and rights protections during conflicts. He writes that the human rights approach is difficult also because extraterritorial responsibility and local accountability are hard to establish, emergency conditions limit the application of human rights law and because the rights at hand may conflict.

Humphreys also distinguishes the climate change effects to human rights from the rights implications of the construction of international climate regime. He concludes that “building human rights assessment into long-term mitigation and adaptation scenarios would refine and improve policies, and provide criteria for their adoption or rejection”. Caney comes to the conclusion, that the human rights approach entails duties of compensation to those whose human rights are infringed. This is an issue that has been on the table in the climate change negotia-

tions, also from the point of view of climate migration, but, according to Nash, the states have been reluctant to take it further.

In the conclusion of his book on human rights and climate change, Humphreys also calls for defragmentation of climate change law and human rights law since those two fields are very different. That is certainly true since these different fields of law have different objectives. However, legal fields should be able to go-exist without conflicts within a legal system. The problem in this discursive level of policy creation is that human rights are not always talked about in a strictly legal manner. Also Humphreys sometimes uses human rights in a moral and political sense rather than legal sense, for example when writing about fairness and right to development. What is certain, though, is that the problem of fragmentation is even greater when we add the migration law to this nexus.

Human rights approach to climate migration

The United Nations Office of High Commissioner for Human Rights has provided a report in 2018 on human rights protection gaps in the context of cross-border movement resulting from the adverse effects of climate change. In this report, the High Commissioner calls for States to facilitate migration with dignity for all migrants, and addresses their specific human rights protection needs. According to this document, those protection needs include: water, sanitation, food, housing, health care, social security, education and decent work. The report also mentions rights more closely related to migration: *non-refoulement*, prohibition of collective expulsion, rights to liberty, personal integrity and family unity, as well as ensuring the best interest of the child. In addition, those who are unable to return to their countries because of climate change should be provided with a legal status.

The report addresses in a new way the need to respect human rights of all affected persons in a situation of planned relocation. First, the relocation is said to be a measure of last resort, but when implemented, it should “involve the meaningful and informed participation of all affected persons, including migrants and receiving communities and maintain their previous living standards”. The report also calls for empowering people to achieve effective climate action. This empowerment includes the possibility to decide freely to move, which requires sufficient regular pathways for cross-border movement.

Although this report takes many migration specific aspects into account, the overall

approach to States' willingness to facilitate migration is perhaps too optimistic. For example, the freedom of movement is presented as a fundamental right allowing individuals and communities to avoid the adverse effects of climate change, but that argument fails in substance. Also Nash has identified certain lack of realism in the international policy negotiations concerning migration and asylum policies in the context of climate change. Therefore, it might be useful to describe, what role human rights law has in regard to different aspects of migration and asylum policy.

It is widely accepted that there is no human right to free movement, although States have to respect human rights standards while deciding on entry of foreigners. Most legal systems approve the right to seek asylum, but it is also well recognized that there is no legal category for a climate refugee. Matthew Scott stresses that the Refugee Convention is distinct from the human rights instruments, and being persecuted is not the same as being the victim of human rights violations. However, he thinks that human rights violations, and especially discrimination, can amount to persecution. Scott introduces a different approach, a social paradigm, to so-called natural disasters, and emphasizes the social aspects instead of natural aspects in a disaster. If the State does not protect all the inhabitants effectively and equally from the adverse effects of climate change, these people might need to seek and might even be able to receive international protection in another State.

Also James Hathaway and Michelle Foster write that severe human rights violations could require international protection. According to them, the Human Rights Declaration should be used as interpretative guidance for the Refugee Convention since the Declaration is referred to in the Convention's preamble. Reference to human rights law could provide a tool that helps to inform whether the harm attains the severity threshold. In addition, there is a specific protection scheme developed in the human rights law practice through the *non-refoulement* principle, which is applicable when the general situation in the origin country is so unsafe that forcibly returning people would be inhumane. The current human rights framework might thus help forced migrants in some cases of sudden environmental disaster, but less in situations of slow-onset effects of climate change.

Nash sees inherent difficulties in approaching migration as a human rights issue in the context of climate change. According to her, the human rights logic of rights-holders and duty-bearers, the difficulty of identifying

the people whose mobilities are affected by climate change, and the lack of suitable conceptual categories makes the human rights framework poorly suitable for truly reaching climate justice. I agree that the *status quo* in international human rights law can hardly bring alleviation to people affected by climate change and forced to look for new livelihoods even outside the origin country. However, Nash also seems to consider that the human rights approach to climate migration means locating people in the centre of research and policy. This approach finds also some support in general human rights law, but is perhaps more suitable as a principle guiding the policy-making.

Towards a common human rights approach

This article has shed some light to different human rights approaches to climate change and migration nexus. However, it is by no means an exhaustive presentation of different aspects and conceptualizations available in policy documents and research literature. I have tried to capture the most essential approaches and highlight the most obvious hurdles in building a comprehensive human rights approach. That is challenging because there are inherent differences in how human rights are conceived and applied in different contexts. In connection to climate change policy, human rights are most often approached as implications and adverse effects of climate change, and they are rights of citizens or foreigners living in the State that is facing the environmental effects. In the context of climate migration, the discussion is about the rights of migrants and about the right to migrate or seek asylum in another State than one's own.

States' human rights obligations are different towards foreigners. It is thus relevant to distinguish, if we are talking about the human rights of immobile or mobile people. Especially the rights related to mobility have a weak human rights connection. Only in very harsh situations, the human rights law framework could offer protection. However, that aspect is also important and requires more investigation. If we want to facilitate migration as a coping method for people affected by environmental degradation, there needs to be more openness to migration policies and more solidarity to asylum policies. This might require new national, regional or international law instruments, and thus political will. If this is not feasible, the least we can do is to respect and enforce the existing human rights obligations towards migrants

and asylum seekers, as well as emphasize the principle of inalienability of human rights.

There is also another human rights approach emerging from the observed documents and research literature: the call for placing the people affected by the adverse effects of climate change in the center of research and policy. This might seem obvious, but it can be easily forgotten in a state-centric international system, and it has been long absent in the international negotiations on climate change and migration. The research needs to be more focused on the aspirations and possibilities of people to confront the adverse effects in their everyday life. The people should be given more agency not only in designing measures to prevent climate change implications, but also in deciding on measures in the event of an environmental disaster, and especially in the phase of reconstruction or relocation. This is where human rights law can be drawn into the picture again. Human rights are not relevant only in listing the implications of climate change, but also in designing responses to those adverse effects.

The overarching human rights approach in climate change and migration could thus be the respect for freedom, dignity and privacy of people in every decision- and policy-making situation related to climate change. It may sound simple, but it requires difficult balancing of interests, especially in the context of migration. This is what human rights courts already do, but it should also be applied in the policy-making. The essence of the human rights system, in my opinion, is to back up and protect people's freedoms against the more powerful state that might otherwise feel tempted to rely on easy and cheap solutions at the expense of human rights. This kind of approach would be at least sensitive and protective of human rights, if not transformative.

References

- Caney, Simon (2010). Climate change, human rights, and moral thresholds. Stephen Gardiner et al. (eds.), *Climate ethics: essential readings*. Oxford: Oxford University Press, 163–177.
- Hathaway, James & Michelle Foster (2014). *The Law of Refugee Status*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Humphreys, Stephen (2010). *Human rights and climate change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ministry for Foreign Affairs (2015). Human Rights Based Approach in Finland's Development Cooperation. Guidance note.

Available: https://um.fi/publications/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/ih-misoikeusperustainen-lahestymistapa-kehitykseen-yleisohje.

Nash, Sarah Louise (2019). *Negotiating Migration in the Context of Climate Change – International Policy and Discourse*. Bristol: Bristol University Press.

Scott, Matthew (2020). *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

United Nations Environment Management Group (2020). *Nexus Dialogues: Human rights and the environment*. Outcome document. Available: <https://unemg.org/human-rights-the-environment-a-3-part-virtual-nexus-dialogue/>.

United Nations Office of High Commissioner for Human Rights (2018). *Addressing human rights protection gaps in the context of migration and displacement of persons across international borders resulting from the adverse effects of climate change and supporting the adaptation and mitigation plans of developing countries to bridge the protection gaps*. A/HRC/38/21. Available: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session38/Pages/ListReports.aspx>.

VN TEAS thematic call (2020). *Government's analysis, assessment and research activities*. Available: <https://tietokayttoon.fi/-/valtioneuvoston-selvitys-ja-tutkimustoiminnan-vuoden-2020-haku>.

Pasi Saukkonen

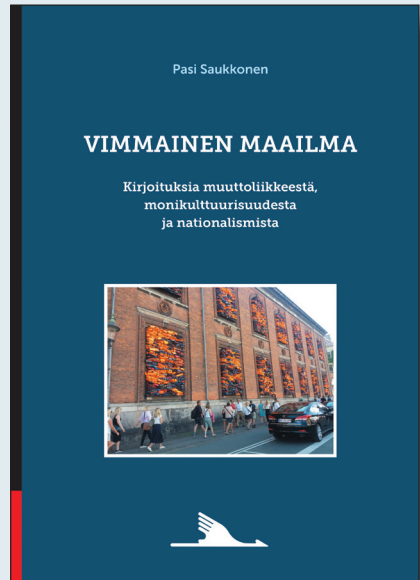
Vimmainen maailma

Kirjoituksia muuttoliikkeestä,
monikulttuurisuudesta ja nationalismista

Kansainvälinen muuttoliike on aina muuttanut maailmaa. Läntiset yhteiskunnat, Suomi mukaan lukien, ovat entistä monikulttuurisempia. Samalla uusnationalistiset liikkeet ja puolueet hyödyntävät ihmisten epävarmuutta ja kaipuuta takaisin kansallisvaltioiden maailmaan. Rasistisia näkemyksiä viljellään etenkin sosiaalisessa mediassa, ja niin islamistiseen kuin kansallismieliseen ajatteluun sisältyy äärimmäisiä, fasistisia pidettäviä piirteitä. Elämme vimmaista aikaa.

Tähän kirjaan on koottu erikoistutkija, dosentti Pasi Saukkosen vuosina 2015–2019 julkaisemia Siirtolaisuus-Migration-lehden kolumneja sekä muita kirjoituksia maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja nationalismista. Kirjoitukset kommentoivat ajankohtaisia tapahtumia ja keskusteluja. Ne myös tarjoavat tietoa kirjan teemoista. Teoksen päättää aikaisemmin julkaisematon kirjoitus, joka kokoaa tärkeimmät kehityskulut ja katsoo kysyvästi tulevaisuuteen. Mitä tapahtuu seuraavaksi?

Siirtolaisuusinstituutti 2020. Julkaisuja 35. 125 s.

Hinta 25 € +
toimituskulut

Sari Vanhanen

YTM (väit.), Jyväskylän yliopisto

Monialainen yhteistyö kotouttamisessa – näkökulmana poliisin työ

Avainsanat: monialainen yhteistyö, poliisityö, kotouttava työ, ammatillinen asiantuntijuus, työssä oppiminen

Artikkeli on lyhennetty 28.8.2020 Jyväskylän yliopistossa pidetyn väitöstilaisuuden lektiosta.

Asiantuntijuuksien eriytyessä työelämässä korostuu yhä enemmän sektorirajat ylittävä yhteistyö. Sitä tehdään eri näkökulmien kuumemiseksi, kokonaiskuvan hahmottamiseksi ja mielekkäiden ratkaisujen löytämiseksi uusissa, muuttuvissa tilanteissa. Minkä vuoksi yhteistyötä tehdään, miten se toimii ja mitä se merkitsee osana poliisityötä? YTM Sari Vanhanen tutki näitä kysymyksiä sosiologian alan väitöstyössään ”Monialainen yhteistyö kotouttamisessa näkökulmana poliisin työ”.

Ajankohtainen tutkimus tuo esiin poliisin ennalta estävää työtä, jolla pyritään rakentamaan vastavuoroista luottamusta ja aktiivista kanssakäymistä eri vähemmistöjen kanssa. Sosiologian artikkeliväitöskirjan lähtökohtana on ollut työelämän muutos etnisesti, kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassa. Tämä muutos edellyttää ammatillisen osaamisen ja työmenetelmien arviointia eri aloilla.

Lähtökohtia

Meillä kaikilla on esikuvia. He ovat henkilöitä, joita arvostamme, ihailamme ja kunnioitamme sen pohjalta, millaisia he ovat ihmisenä, tai mitä he tekevät tai toteuttavat omassa työssään ja elämässään. Yksi esikuvistani on edesmennyt kirjailija, esseisti Anne Fried,

joka syntyi Itävallassa vuonna 1903, asui Pariisissa avioiduttuaan ja muutti sieltä Yhdysvaltoihin pienen poikansa kanssa toisen maailmansodan alta. Opiskeltuaan muun muassa sosiologiaa hän työskenteli sittemmin New Yorkin Harlemissa aluetyön parissa. Myöhemmin Fried muutti Suomeen Jyväskylän lähelle Säynätsaloon poikansa perheen läheisyyteen, ja paneutui myös suomenkieleen kirjallisuuteen. Kunnioitettavaan 95 vuoden ikään yltänyt Anne Fried oli loppuun saakka yhteiskunnallinen keskustelija, jonka ajattelussa korostuivat arjenläheinen oikeudenmukaisuus ja laaja-alainen maailmankuva.

Lainaan lektioni alkuun Anne Friediltä seuraavan ajatuksen hänen novellistaan *Rajamaita*:

On olemassa rajoja, jotka me kaikki kohtaamme päivittäisessä elämässämme. Muutamat niistä ovat helposti tunnistettavissa, toiset ovat luonteeltaan monimutkaisempia. Itse asiassa emme useinkaan ole niistä tietoisia, emme myönnä, että ne rajoittavat meitä emmekä tajua, että elämämme kulku riippuu paljolti siitä, miten me ne hyväksymme, sivuutamme tai ylitämme. (Fried 1994, 107–108.)

Mielestäni tämä lainaus kuvastaa myös omaa väitöskirjatutkimustani. Yhdessä vaiheessa kuvailin työtäni otsikolla ”Yhteistyö piirtää poliisi­työn rajoja”, sillä käsittelen siinä ammatillisen osaamisen, asiantuntijuuden ja ammatillisen autonomian rajanvetoa, rajan ylittämistä tai rajojen uudelleen piirtämistä suhteessa siihen, mitä monialainen yhteistyö merkitsee ja miten se osaltaan vaikuttaa ja rakentaa uudenlaista, jaetua asiantuntijuutta.

Monialainen yhteistyö kotouttamisessa ja poliisityössä

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitan tässä tutkimuksessa toimintaa tai työskentelyä, jossa on mukana eri tahojen edustajia yhteiskunnan eri sektoreilta, eli yhtä lailla julkiselta, yksityiseltä kuin myös kolmannen sektorin eli järjestöjen, yhdistysten, yhteisöjen tai muutoin kansalaisyhteiskunnan eri ryhmien osalta.

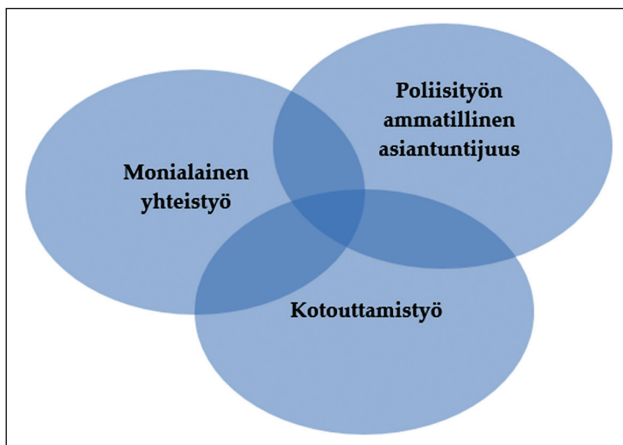
Yhteistyö korostuu yhtenä osana kotouttavaa työtä ja sen käytäntöjä Suomessa. Yhtä lailla yhteistyö nähdään tärkeänä osana eri väestöryhmien turvallisuutta edistävää poliisityötä.

Näiden pohjalta kiinnostuin siitä, minkä vuoksi yhteistyö nähdään tärkeänä. Mitä yhteistyö merkitsee, vaatii tai tuo mukanaan ammatilliseen asiantuntijuuteen kotouttavassa työssä, mutta aivan erityisesti vielä kotoutumisen edistämiseen liittyvässä poliisityössä? Kiinnostuin myös siitä, milloin ja millaisissa tilanteissa poliisin tekemä yhteistyö on kotouttavaa työtä – ja mitä tällöin kotouttavalla työllä tarkoitetaan tai miten se ymmärretään?

Luonteeltaan kotouttava työ on sekä erityistä että yleistä ammatillista osaamista. Syventyäkseen tämä vaatii ja edellyttää oman osaamisen kriittistä arviointia yhä uudelleen mahdollisuuksien mukaan, ja toivottavasti, yhdessä muiden (kollegoiden) kanssa. Vaikka kotouttamistyö on hallinnollinen käsite, on sillä erilaisia merkityksiä käytännön työn kannalta: yhtäältä se mahdollistaa, toisaalta rajaa eri yhteyksissä tehtävää työtä.

Poliisityössä yhteistyötä tehdään sekä strategisesti että operatiivisesti, eli sekä työn taustalla vaikuttavina linjauksina tai ohjeistuksina, että konkreettisina työtehtävinä. Oma tutkimukseni painottuu proaktiivisen, eli ennalta estävän poliisityön näkökulmaan ja käsittelee erityisesti paikallista yhteistyötä.

Nähdäkseni näissä molemmissa, eli kotouttavassa työssä ja poliisityössä, on kyse

Kuvio 1. Tutkimuksen taustalla olevat teemat sekä näiden kolmen teeman välinen leikkauspiste, jossa tutkimuskysymykset muotoutuvat.

”kohtaamisissa kehittyvistä käytännöistä”, kuten Johanna Hiitola ja kollegat ovat kotouttavaa työtä luonnehtineet, sekä myös työssä saatujen kokemusten kautta oppimisesta.

Laadulliseen tutkimukseen pohjautuva väitöskirjani tarkastelee ilmiötä, joka syntyy näiden teemojen, eli monialaisen yhteistyön, kotouttavan työn ja poliisityön ammatillisuuden, sivutessa toisiaan (Kuvio 1). Olen lähestynyt tätä ilmiötä aineistolähtöisesti, toki asettamieni tutkimuskysymysten pohjalta, ja liittännyt tekemäni huomiot ja analyysin teoreettisiin keskusteluihin.

Aineisto ja tutkijayhteistyö

Kokonaisuudessaan väitöskirja muodostuu neljästä artikkelista, joista yksi on englanninkielinen ja kolme suomenkielistä vertaisarvioitua artikkelia, sekä näitä yhdistävästä yhteenveto-osuudesta.

Ensimmäisessä artikkelissa aineistona ovat kuntien kotouttamisohjelmat, joiden pohjalta olen tarkastellut ”yhteisesti jaetun tiedon muodostamista”, eli avointa asiantuntijuutta, joka rakentuu yhtä lailla ammatillisen kuin myös kokemusasiantuntijuuden pohjalta. Lisäksi olen pohtinut, ketkä tai mitkä tahot ohjelmissa nähdään oppijoina sekä millä tavoin yhteistyö mainitaan.

Kolme muuta artikkelia pohjautuvat paikallisessa yhteistyössä mukana olleiden poliisien haastatteluaineistoon, jonka olen koonnut viiden eri poliisilaitoksen alueelta sekä yhdestä muusta yksiköstä. Haastattele-

mani poliisit työskentelevät eri tehtävissä, kuten kenttäpartiossa tai -valvonnassa, aluepoliisina tai ennalta estävässä toiminnassa, nuorten rikostutkinnassa, muussa tutkimuksessa tai ulkomaalaispoliisina. Yhteistä heilile on omakohtainen kokemus yhteistyöstä.

Korostan, että tutkimus on kohdistunut nimenomaan monialaisen *yhteistyön toteutukseen ja sen ehtoihin, ei itse henkilöihin*, jotka yhteistyöstä oman kokemuksensa ja näkemystensä pohjalta kertovat.

Edellä kuvaamani lisäksi tutkimuksen sekundaariaineisto sisältää ilmiötä taustoittavia haastatteluja sekä poliisityön että paikallisten yhteistyötoimijoiden näkökulmasta.

Käytännössä olen tehnyt väitöskirjahankeetta Siirtolaisuusinstituutin verkostotutkijana, jolloin olen voinut seurata laajasti muuttoliiketutkimusta eri aloilla ja eri näkökulmista. Lisäksi tutkijavierailut Göteborgin yliopiston sosiologian ja työelämä tutkimuksen laitoksella vuosina 2015, 2016 ja 2017 ovat tarjonneet tärkeitä näkökulmia yhtäältä poliisin yhteiskunnallisen roolin, toisaalta ruohonjuuritason poliisityön tarkasteluun. Nämä ovat vahvistaneet näkemystä siitä, että "poliisityö on monta" sekä samalla muistuttaneet siitä, että yksipuolistava mielikuva koskee myös poliisityötä.

Monitieteistä keskustelua

Teoreettisesti tutkimukseni on monitieteinen. Ensinnäkin se liittyy *työelämä tutkimukseen*, sillä tarkastelen kielellisesti ja kulttuurisesti moninaistuvan yhteiskunnan myötä *muuttuvia työkäytäntöjä*, ammatillisia kompetensseja ja asiantuntijuutta.

Toiseksi tutkimus käsittelee *kasvatusteellistä tutkimusta* ja yhteistyötä työssä tapahtuvana kollaboratiivisena, eli yhteisesti jaettuna oppimisena, sekä myös informaalina, eli epämuodollisena ja myös epätavanomaisena, oppimisena. Keskeisenä on ajatus siitä, että tiedollisen ja taidollisen ulottuvuuden lisäksi tärkeää on myös oppimisen emotionaalinen ulottuvuus.

Kolmanneksi työni on *poliisityön tutkimusta* sosiologian, ja erityisesti työn sosiologian, näkökulmasta ja käsittelee poliisin yhteiskunnallista roolia avoimessa, pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa sosiaalista järjestystä ei ylläpidetä pakkokeinoin vaan neuvottelemalla.

Paikallista yhteistyötä tarkastelen poliisityöhön sisältyvän tietynlaisen ristiriidan kautta – yhtäältä valvontaan ja kontrolliin, toisaalta arjen yhteisen turvallisuuden vahvistamiseen liittyvien tavoitteiden, odotusten ja käytännön työn ristipaineessa. Poliisilla legitimiä turvallisuusviranomaisena on

oikeus voimankäyttöön samalla kun poliisityön tavoitteena on turvata ihmisten yhteistä vapautta avoimessa yhteiskunnassa.

Keskeistä tutkimuksessani on se, että käsittelemäni työn arkea ja *tavanomaisuutta* eli sitä, mitä jatkuvasti tehdään osana työtä. Tutkimuksen taustalla on myös ajatus itselle uuden kohtaamisesta ja erilaisuudesta suhteessa ihmisten väliseen yhtäläisyyteen.

Yhtenä eri artikkeleita yhdistävänä aiheena olen yhteenveto-osuudessa tarkastellut aikaa ja sen merkitystä. Aika näyttäytyy yhteistyössä sekä *aikaa vaativana* että *riittävää aikaa edellyttävänä* työnä. Yhteistyössä kohtaavat ajankäytön erilaiset tavoitteet ja rytmit, jolloin tulostavoitteinen ja numeerisesti mitattava aika heijastuu yhteistyön toteutukseen.

Aikaan liittyvä ristiriita syntyy siitä, että eri yhteistyöosapuolten keskinäisen luottamuksen rakentaminen vaatii aikaa: mahdollisesti useita tapaamisia, keskusteluyhteyksiä, toistoa ja jatkuvuutta.

Myöskään yhteistyön edellyttämä dialoginen osaaminen ei ole valmis taito, vaan vaatii kehittyäkseen kokemusta ja harjoittelua *eli aikaa* sekä mahdollisuutta reflektoida kokemuksia. Toisaalta poliisityössä tarvitaan nopeasti muodostuvia yhteistyömuotoja, kun jokin yllättävä tapahtuma tai ongelmallinen ilmiö edellyttää yhteistä tilannekuvaa, tiedonvaihtoa ja ratkaisujen löytämistä.

Mitä olen löytänyt ja mitä jäänyt miettimään?

Tutkimukseni kuvailemassa paikallisessa yhteistyössä keskeinen piirre on *muuttuvien tilanteiden lukutaito*. Tällä tarkoitan ammatillista osaamista, joka yhdistää työn taustalla olevat ohjeistukset sekä eettiset ja juridiset vaatimukset erilaisten tilanteiden tulkintaan ja käytännön yhteistyössä saatuun tietoon.

Toinen keskeinen ajatus liittyy *jaetun asiantuntijuuden mahdollisuuksiin ja ongelmiin* eli yhteistyön ehtoihin sekä siihen, millä tavoin yhteistyön kautta saatu tieto tai erilaiset kokemukset osataan nähdä ja tunnistaa osana (poliisityön) ammatillisuutta. Ongelmallisena koetaan se, että huolimatta yhteistyön korostamisesta ja sen perustavanlaatuisesta merkityksestä, ennalta estävää toimintaa ei välttämättä nähdä tai osata tunnistaa täysimittaisesti, vaikka sen todetaan olevan poliisityön ydintä.

Kolmantena ajatuksena haluan nostaa esiin *toiseutta purkavat työkäytännöt*. Nähdäkseni juuri tästä tutkimassani ilmiöstä on kyse. Toivon, että jatkossa siitä käydään keskustelua nykyistä enemmän.

Yhteistyöpohjaisen työskentelyn avulla tai sen kautta pyritään tietoisesti muutta-

maan esimerkiksi organisaation rutiinien muotoa ja sisältöjä, sekä yhteisesti muokkaamaan kyseisessä tilanteessa tehtyjä tavoitteita tai ongelmien ymmärtämistä. Näin ollen toiseutta purkavat työkäytännöt tähtäävät työn laadulliseen, eivät ainoastaan määrälliseen, muutokseen.

Yhteistyön kuvauksissa korostuu arvostava kohtaaminen ja joustava työote samalla kun ”poliisi on poliisi”: eri yhteistyötahot tai toimijat edustavat sitä tieto- ja kokempohjaa, joka heillä on. Toisin sanoen yhteistyö ei vähennä tai uhkaa ammatillista autonomiaa tai sen merkitystä. Päinvastoin.

Keskeistä on myös se, millä tavoin yhteistyöstä puhutaan ja mitä sanoja siitä käytetään, jotta samalla ei luoda tai ylläpidetä ulkoapäin leimaavaa tai ennalta määrittävää kategorisointia eri vähemmistöistä tai muista yhteistyötahoista.

Mikä lopulta on uutta?

Yhteistyö nähdään itsestäänselvyytenä ja juuri sen vuoksi sitä tulee pysähtyä miettimään ja arvioimaan.

Yhdenvertaisuuden jännitteet ja eri tutkimuksissa esiin tuodut rakenteelliset epäkohdat ympärillämme yhteiskunnassa edellyttävät kriittistä uudelleen ajattelua. Kyse ei ole vain poliisityöstä. Vaikka tutkimukseni käsittelee työelämämuutosta ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä tästä näkökulmasta, ovat sen päätelmät sovellettavissa myös laajemmin eri yhteyksissä.

Lektioni alussa puhuin esikuvista. Näitä tarvitaan myös monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi, monipuolistamiseksi sekä työn merkityksen tunnistamiseksi. Yksittäiset esikuvat eivät riitä, vaan toimiva yhteistyö, sen jatkuvuus ja edelleen kehittäminen edellyttävät yhtä lailla organisatorisia rakenteita, esimiestyön tietoista, eettistä tukea sekä työn laadullista seuranta- ja arviointia numeerisen raportoinnin rinnalla.

Puhuin myös rajoista ja rajanvedoista. Nämä ovat tulleet esiin hyvin konkreettisella tavalla tutkimukseni aikana sen eri vaiheissa ja ovat osittain vaikuttaneet omaan työhöni: syksyllä 2015, aloittaessani aineistonkeruuta, EU:n alueelle ja myös Suomeen saapui poikkeuksellisen suuri määrä turvapaikanhakijoita, mikä vaikutti suoraan poliisityön resurssihin ja myös oman tutkimuksen toteutukseen – osin myös haastatteluissa esiin tulleisiin sisältöihin. Turun torin traagiset tapahtumat elokuussa 2017 puolestaan toivat esiin poliisin toimintavalmiudet yllättävässä tilanteessa, mutta myös uudenlaiset tarpeet paikalliselle yhteistyölle eri väestöryhmien arjen turvallisuuden vahvistamiseksi. Ja nyt

koronakeväänä 2020 ovat erilaiset rajanvedot valtioiden, alueiden, väestöryhmien ja ihmisten välillä vaikuttaneet meidän kaikkien arkeen.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt näkemään näiden konkreettisten rajanvetojen taakse ja pohtimaan työn muutosta, *jaetun tiedon muodostamiseen osallistumista*. Tämä tarkoittaa yhteisesti rakentuvaa, kokempohjaista tietoa, työssä oppimista sekä ammatillisia osaamisvaatimuksia moninaisessa yhteiskunnassa. Tällä tavoin voimme tiedostaa, että ”*elämämme kulku riippuu paljolti siitä, miten me ne – erilaiset mentaaliset, sosiaaliset, tiedolliset rajat – hyväksymme, sivuutamme tai ylitämme*”, kuten Anne Fried on todennut.

Lähteet

- Björk, Micael (2006). *Ordinnsmakten i stadens periferi*. En studie av polisiära gänginsatser i Göteborg 2004–2005. Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Björk, Micael (2012). Fem punkter om polisen och tillitens flyktiga natur. I Björngren Cuadra, Carin & Ola Fransson (red.) *Tillit och förtroende. Ständiga utmaningar för professionella*. Malmö: Gleerups, 109–130.
- Björk, Micael (2016). *Den stora polisreformen*. Fem arbetspapper. Lund: Studentlitteratur.
- Fried, Anne (1994). *Kaipauksen hiljaiset äänet*. Helsinki: Otava.
- Hiitola, Johanna, Merja Anis & Kati Turtiainen (toim.) (2018). *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi*. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino.
- Lipsky, Michel (1980). *Street-Level Bureaucracy*. Dilemmas of the Individual in Public Services. New York: Russell Sage Foundation.
- McCarthy, Daniel (2014). *Soft policing*. The Collaborative Control of Anti-Social Behaviour. London: Palgrave Macmillan.
- O'Neill, Megan & Daniel McCarthy (2014). (Re) negotiating police culture through partnership working: Trust, comprise and the 'new' pragmatism. *Criminology & Criminal Justice* 14 (2), 144–159.
- Saaristo, Kimmo (2000). *Avoim asiantuntijuus*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tynjälä, Päivi (2008). *Perspectives into learning at the workplace*. Educational Research Review, 3 (2), 130–154.
- Vanhanen, Sari (2020). Monialainen yhteistyö kotouttamisessa – näkökulmana poliisin työhön. JYU Dissertations 214. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8140-2>

Kolmen kovan tutkijan Amerikan matkalla

Juha Tainio

Kun eläkkeelle päässeet emeritukset lähtevät tutkimusmatkalle, saattavat nuoremman polven tutkijoilla tulla mieleen suomifilmin vanhainkodin huru-ukot. Pitkä ikä voi kuitenkin olla etu, kun kysymyksessä on yli 100 vuoden takaisen Amerikan suomalaisen asutuksen selvittäminen. Omat kokemukseni Ruotsista, jossa olin 50 vuotta siirtolaisena ja toimittajana, saivat minut näkemään Amerikassa kahdenlaisia muuttajia: ”ryssäsuomalaisia” ja ”ruotsinsuomalaisia”. Ruotsinsuomalaiselle emeritustoimittajalle oli valtava elämys päästä kolmen tutkijan mukaan Amerikkaan syksyllä 2019.

Matkasimme viidessä Yhdysvaltain osavaltiossa kahden viikon ajan lähes 6 000 kilometriä uudisraivaajien jäljillä läpi intiaani-reservaattien etsimässä merkkejä amerikkasuomalaisten asuinpaikoilta, hautausmailta ja museoista. Matkareitin suunnittelivat ja tila-autoa ohjastivat Siirtolaisuusinstituutista vuonna 2018 eläkkeelle jäänyt *Jouni Korkiasaari* ja Telia Sonerassa mm. kansanvälisissä tehtävissä pitkän uran tehnyt *Pekka Rauhala*, joka eläkkeellä innostui toden teolla siirtolaisuuden tutkimisesta. Montanassa Red Lodgein hautausmaalla hän totesi, ettei kukaan entisistä työkavereista olisi uskonut hänen eläkkeellä kiertävän kuvaamassa hautakiviä Amerikassa, eikä hän itsekään olisi arvannut kuinka kiinnostavaa ja antoisaa se on.

Muutamia vuosia sitten Pekka Rauhala organisoii tiedon keruun isovanhempiensa kotipitäjän Ullavan siirtolaisuudesta Amerikkaan ja Australiaan vuosina 1862–1960. Siitä syntyi suoranainen kansaliike. Tuloksena oli mm. lähes 800-sivuinen Lähtijät-kirja ja samanniminen 2,5 tuntia pitkä elokuva. Hankkeessa koottu dokumentaatio on lahjoitettu Siirtolaisuusinstituutin arkistoon. Amerikan reissumme oli tämän projektin jatkoa ja matkalla syntyi idea toteuttaa saman mallin mukaan koko Keski-Pohjanmaan kattava siirtolaisuuden kartoitusprojekti, joka onkin nyt käynnistynyt.

Oskari Tokoin jäljillä

Matkareitin valintaan toi osansa myös intiaaneista tohtoriksi väitellyt *Rainer Smedman*, joka halusi nähdä paikat, joihin hän rajaseudun intiaanien historiaa tutkiessaan oli kirjallisissa lähteissä törmännyt. Rainerin kanssa meillä oli yhteisenä tavoitteena nähdä ne kaivokset, joissa Oskari Tokoi oli ollut

Matkalaiset Oskari Tokoin tyttären haudalla Leadvillessä: Juha Tainio (vas.), Jouni Korkiasaari, Rainer Smedman ja Pekka Rauhala. Kuva: Jouni Korkiasaari.

Wyoming's first Coal Town (1868), CARBON, a few miles southwest of Medicine Bow — now a Ghost Town.

Oskari Tokoi lähti isänsä ja setänsä jalanjäljillä Amerikkaan 1891. Määränpäänä olivat Carbonin hiilikaivokset Wyomingissa. Kuva: Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

töissä. Paikoista hänellä oli tarkat ennakkotiedot kerättyään ja digitoituaan Tokoista liki kaiken säilyneen tiedon Työväen Arkistoon.

Suomi 100 -juhlavuonna sain Jouninkin innostumaan Oskari Tokoin elämänvaiheista. Kolmena vuonna olemme sen jälkeen olleet Oskari Tokoin jäljillä hänen synnyinseudultaan Kannuksen Ylivirteen kylältä aloittaen. Vuoden 2019 matkalla kävimme ensin Carbonin hiilikaivoksilla Wyomingissa ja Leadin kultakaivoksilla Etelä-Dakotassa sekä lopuksi Leadvillen hopeakaivoksilla Coloradossa, jossa Tokoin ensimmäinen, 10 vuotta kestänyt jakso amerikansiirtolaisena päättyi 120 vuotta sitten. Siellä vuokraamansa kaivoksen tuotolla hän ansaitsi riittävästi dollareita, joilla hän pystyi perheensä kanssa palaamaan ja asettumaan Kannukseen keväällä 1900.

Oskari Tokoi oli lähtenyt Amerikkaan vuonna 1891 tammikuussa ja paluumatkalle toukokuun 3. päivänä vuonna 1900. Suomessa hän oli 20. toukokuuta ja muutama päivä sen jälkeen lähtöpisteessään Kannuksen asemalla.

Suomalaisia kuoli paljon Amerikan kaivoksilla

Keski-Pohjanmaan siirtolaisuuden historiaan jätti toukokuu 120 vuotta sitten selvät merkit. Utahin osavaltiossa Scofieldissa vapupäivänä 1900 tapahtuneessa kaivosonnettomuudessa kuoli 200 kaivos miestä, joista

62 oli suomalaisia. Ainakin kymmenkunta heistä oli keskipohjalaisia. Onnettomuus oli Amerikan pahin kaivosonnettomuus siihen mennessä ja vielä nykyisinkin listalla viidentenä. Vielä enemmän suomalaisia, 96, kuoli kolme vuotta myöhemmin Hannan hiilikaivoksilla Wyomingissa. Kuolleiden kokonaismäärä oli kuitenkin hieman pienempi. Hannassakin kävimme. Tokoi oli työskennellyt Hannan hiilikaivoksilla 1894–1895.

Yksi harvoista Scofieldin räjähdyksestä pelastuneista oli kaustislainen Jalmari Virkkala. Onnettomuus ei saanut häntä lopettamaan kaivostöitä. Scofieldista hän siirtyi sittemmin Montanan Red Lodgeen, jossa työ kaivoksissa jatkui. Retulaatsissa, kuten suomalaiset sitä kutsuivat, asui vuonna 1900 liki 400 suomalaista, koko Montanassa yli 2 200. Heistäkin moni oli keskipohjalaisia. Useimmat saivat elantonsa kaivoksilta. Montanassa tapahtui vain yksi suurempi kaivosonnettomuus. Onnettomuus tapahtui vuonna 1943 ja 75 kuolleesta kuusi oli suomalaisia.

Retulaatsissa Jalmari Virkkala menestyi hyvin ja perusti perheen, jonka kanssa hän palasi Kaustiselle vuonna 1909. Amerikan vuosia kertyi 10. Kaustisella Jalmari ryhtyi maanviljelijäksi ja kauppiaksi perustamalla limonaditehtaan, kahvilan ja leipomon sekä sekatarvakaupan, jonka yhteydessä oli myös bensa-asema. Jalmarin pojat Taito ja Tapani jatkoivat isänsä aloittamaa liiketoimintaa. He ovat kaikki, pojanpoika Kauppi Virkkala mu-

Wyomingin Hannassa on nykyisin noin 800 asukasta, joukossa muutamia suomalaisten jälkeläisiä. Vanhoista kaivoksista ei ole enää mitään jälkiä. Kuva: Jouni Korkiasaari.

Scofieldin kaivosonnettomuudessa vuonna 1900 kuolleiden haudat on merkitty mustilla "puupaaseilla". Kuva: Jouni Korkiasaari.

kaan lukien, vaikuttaneet merkittävästi Keski-Pohjanmaan imagoon ja Kaustisen kehittämiseen kansanmusiikin maailmankyläksi.

Suvun piirissä Jalmarin Amerikan "reisua" ja erityisesti Scofieldin onnettomuutta kokoonnutaan muistelemaan joka vuosi vapun aikaan. Tarina kertoo, että isoisä oli jo viety ruumiiden joukkoon ja peitetty lakanalla, mutta joku oli huomannut, että lakanan

suun seutu oli kostunut hengityksestä. Tämän seurauksena Jalmary vietiin kiireesti hoitoon ja saatiin elvytettyä henkiin.

Tämä tarina oli mielessäni, kun syksyllä 2019 saavuimme Scofieldin kylään. Suomalaisten jälkeläisiä asuu siellä vieläkin, minkä huomasi kylänraitille pysähtyneen rekan ovessa olleesta sukunimestä. Kylän muistotaulu kertoo onnettomuudesta ja hautaus-

Oskari Tokoin kaivosta etsimässä. Leadvillessä Tokoi vuokrasi kumppaneidensa kanssa kaivoksen, jonka tuotolla hän pääsi palaamaan perheineen Suomeen. Kuva: Jouni Korkiasaari.

maan mustiksi värjättyjen puisten hautapaasien monet nimet kertovat pohjalaisista sukujuurista.

Paluusiirtolaiset toivat mukanaan Amerikasta uusia ajatuksia ja yritteliäisyyttä

Suomen historian suurimpiin mullistuksiin osallistunut Oskari Tokoi lähti toukokuussa 1900 paluumatkalle Suomeen. Lähdön hetkellä Scofieldin onnettomuus oli suuri uutinen. Siitä syytettiin suomalaisia. Scofieldissä asui myös Tokoin sukulaisia. Tieto onnettomuudesta ehti synkentämään jo muutenkin raskain mielin olleen nuoren perheen lähtöä Suomeen, sillä kaksoslapsista tytär oli juuri kuollut. Paikallisen oppaan avulla löysimme hänen hylätyn hautapaikkansa Leadvillen hautausmaalta. Kaksosista toinen oli poika, joka tuli vanhempiensa mukana Suomeen.

Kesäkuun alussa matkalaiset saapuivat Kannuksen asemalle ja siitä alkoi kymmenen vuoden jakso paluumuuttajana synnyinseudulla. Uusia lapsia syntyi ja Amerikassa "ryssä suomalaisiksi" kutsutulla perheellä alkoi vilkas yhteiskunnallinen elämä. Moni muukin kyläläinen oli palanut synnyinseudulleen talorahat taskussaan.

Muuttajat osallistuivat rahoillaan ja uusilla ideoillaan Kannuksen kehittämiseen. Perustettiin mm. Työväenyhdistys, jonka pu-

heenjohtajaksi valittiin Oskari Tokoi. Mukana oli myös toinen Amerikan kävijä Kristian Vaetoja/Jokisalo, jonka kahdeksasta sisarusesta puolet lähti Amerikkaan ja kolme jäi sinne. Hänen Amerikkaan jääneen vanhemman veljensä Juho Jaakko Jokisaloon hautaan törmäsin Red Lodgen eli Retulaatsin kalmistossa. Oskari Tokoin serkun haudan kuvasin Scofieldissä.

Leadissa Oskari Tokoi työskenteli kultakaivoksilla ja värväsi suomalaisia kaivostyöläisten Unionin jäseniksi. Hän oli aktiivi myös torvisoittokunnassa ja suomalaisen Iltahetki-raittiusseuran sihteerinä. Leadissa hän sai omien sanojensa mukaan yhteiskunnallisen herätyksen, joka vei hänet Suomeen palattua mukaan ammattiyhdistystoimintaan ja politiikkaan, minkä seurauksena hänestä tuli sosialidemokraattina lopulta maailman ensimmäinen sosialistinen pääministeri.

Intiaanitutkija Rainer Smedman kertoi kultakaivoksen tarinan toisen puolen. Alueelle oli vähän ennen kultasuonien löytymistä perustettu intiaanien reservaatti. Siitä miten siirtomaavalta työnsi intiaanit syrjään, oli Rainerilla matkan aikana paljon sanottavaa. Hän pohdiskeli myös suomalaisten siirtolaisten ja intiaanien suhteita. Saluunan ovelta saattoi olla kyltti: "suomalaisilta ja intiaaneilta pääsy kielletty". Suomalaisen status Amerikassa oli alhainen, mutta siitä ei ole paljon puhuttu. Heidän niputtamisensa intiaanien

Yksi matkan suurista yllätyksistä oli pellolle hylätty keskipohjalainen talo Etelä-Dakotassa, "keskellä ei mitään". Kuva: Juha Tainio.

kanssa samaan ryhmään johtui rotuopista ja huonosta alkoholin sietokyvystä. Intiaanit taas pitivät suomalaisia itsensä kaltaisina. Tämän on sanottu johtuneen heidän samankaltaisesta sosiaalisesta asemastaan ja mielenlaadustaan. Yhteistä molemmille oli myös "hikimaja" eli sauna.

"Ei matkoosa rikastu, mutta viisastuu"

Vieraalla maalla näkee monenlaista. Itselleni suurin yllätys oli "keskellä ei mitään" Etelä-Dakotassa pellolle hylätty keskipohjalainen talo, joka oli aivan kuin oma syntymäkotini. Talo oli suomalaisten siirtolaisten aikoinaan perustamassa Snoma-nimisessä maatalousyhteisössä 60 kilometriä Leadista pohjoiseen. He olivat tulleet sinne Leadin kaivoksilta, joissa moni kävi talviaikana edelleen töissä. Alun perin paikan nimen piti olla Suomi, mutta "toiskieliset" viranomaiset olivat kirjoittaneet sen asiapapereihin virheellisessä muodossa, minkä seurauksena siitä tuli virallinen nimi. Näkyvämpi muisto Snoman suomalaisista oli hautausmaa, jossa on noin 300 hautaa.

Toinen Amerikan matkani Oskari Tokoin jäljillä avasi Keskilännen rajaseutujen suo-

malaisuuteen ja sen alkuperäisväestön kotaloihin uusia näkökulmia. Hautausmaiden lukuisat suomalaiset nimet herättivät monenlaisia ajatuksia niistä lähtijöistä, jotka eivät palanneet. Hämmäntävää oli matkan jälkeen todeta, että olin sattumalta kuvannut omalta kylältäni lähteneiden isoisäni ja isäni ikäisten ihmisten hautoja. Tavatessani Keski-Pohjanmaalla heidän sukulaisiaan olen havainnut, että kolmen sukupoven takainen muutto kiinnostaa edelleen hyvin paljon. Matkojen myötä on myös käynyt ilmi, että lähtijöistä löytyy yllättävän paljon dokumentaatiota, jonka avulla heidän elävien jälkeläistensä löytäminenkin on mahdollista, vaikka "ensikäden" tietäjiä on enää hyvin vähän elossa.

Keski-Pohjanmaalla asiaan on innostuttu käynnistämällä liki 30 alueen kuntaa kattava siirtolaisuushanke (lisätietoja: <https://keskipohjanmaansiirtolaisuus.wordpress.com>). Sen keskeinen käynnistäjä ja puuhamies Kauppi Virkkala on kuvaillut sitä Suomen suurimmiksi talkoiksi. Ehkäpä sen siivittämänä lähemme me huru-ukotkin vielä uudelle Amerikan reissulle.

Kyselytutkimus: Muuttuva ulkosuomalaisuus

Joidenkin arvioiden mukaan lähes 300 000 Suomen kansalaista asuu ulkomailla. Nykypäivän globaali suomalaisuus on kuitenkin monilta osin heikosti tunnettua. Korona-epidemian ja Brexitin kaltaiset ilmiöt ovat lisäksi muuttamassa nopeasti monien ulkosuomalaisten arkea.

Siirtolaisuusinstituutti toteuttaa *Muuttuva ulkosuomalaisuus* –kyselytutkimuksen Suomesta ulkomaille muuttaneille, sekä ulkomailla pidempään asuneille Suomen kansalaisille. ”Monien ulkosuomalaisten elämä on entistä epävarmempaa, ja tarvitsemme siitä uutta tietoa”, hanketta toteuttava erikoistutkija Tuomas Hovi toteaa.

Hovin mukaan tavoitteena on saada tietoa myös sellaisista eri puolilla maailmaa olevista muuttajista, jotka ovat aiemmissä tutkimuksissa helposti jääneet piiloon. Esimerkiksi nuorista aikuisista ja Aasiaan lähteneistä tarvittaisiin enemmän tietoa. ”Meille on tärkeää, että tavoitamme mahdollisimman monenlaisia ja monin eri tavoin ajattelevia ulkosuomalaisia”.

Kyselyn toteuttaa Siirtolaisuusinstituutti yhdessä Kirkkohallituksen Ulkoasiain osaston, Suomi-Seuran, Suomen Merimieskirkon, sekä Kansanvalistusseuran kanssa. Verkossa olevaan kyselylomakkeeseen voi vastata 15.10.2020 saakka.

Lomake: <https://response.questback.com/kirkontutkimuskeskus/u4ul4aa45k>

Lisätietoa hankkeesta:

Erikoistutkija Tuomas Hovi,
tuomas.hovi@migrationinstitute.fi,
puh. 050 337 9195

Vastaava tutkija Miika Tervonen,
miika.tervonen@migrationinstitute.fi,
puh. 050 3727 800

Antero Leitzinger

Tutkija, VTT
Maahanmuuttovirasto
antero.leitzinger@migri.fi

Kansainvaelluksista kirjainvaelluksiin

Kirjojen kulkeutuminen lukijalta toiselle paljastaa, mikä ja ketä milloinkin on kiinnostanut. Sata vuotta sitten maahanmuuton valtakunnallista hallintoa edusti Etsivän keskuspoliisin passitoimisto, jonka virkamiesten käytössä oli oma kirjasto. Sen tiedämme muutamista kirjoista, jotka ovat periytyneet Maahanmuuttovirastolle. Niissä on EK:n leimat ja hyllyluokkamerkinät, joista vanhin vuodelta 1931. Muiden kirjojen jäljille johdattaa Moskovassa painettu A. P. Menshikovin "Ohrana i revoljutsija", jonka kolmas osa vuodelta 1932 on saanut merkinnän "C.I.I.e" ja vilisee eri kynillä tehtyjä alleviivauksia sekä reunahuomautuksia. Kirjan ensimmäinen (kuten toinenkin) osa löytyy nykyisestä Kansalliskirjastosta, jolle sen lahjoitti hankintakirjan mukaan Suojelupoliisi 18.3.1949. Ensimmäinen osa oli painettu vuonna 1925 ja saattoi kulua etsivä Urho Kekkonen käsissä, joka keräsi vuosina 1925-1928 ulkomailta aineistoa lopulta toteuttamatta jääneeseen väitöskirjaansa provokaatioiden käytöstä poliisityössä.

SUPOlla on nykyisinkin oma kirjastonsa, mutta vanhimmat kirjansa se lahjoitti pois useassa erässä. Osa lienee kuitenkin unohtunut passitoimistoon, josta tuli vuonna 1949 Ulkomaalaistoimisto. Sen johdossa pysyi Aarne Kovero 1930-luvulta 1970-luvulle asti. Ulkomaalaistoimisto muuttui vuonna 1989 Ulkomaalaiskeskukseksi, joka sai seuraavana vuonna määrärahan kirjastoaan varten. Maaliskuussa 1992 alettiin kerätä kirjoja työhuo-

neista ja seuraavan vuoden lopulla niitä oli luetteloitu jo 1009 nimikettä ja 1143 nidettä.

Ulkomaalaishallintoa oli hajautettu myös Irmeli Tuomarlan luotsaamalle Sosiaalihalituksen pakolaistiedotukselle. Kansanedustaja Jörn Donnerin aloitteesta sille myönnettiin jo syksyllä 1987 erityismääräraha, jonka avulla perustettiin Pakolaisasiain kirjasto. Seuraavana vuonna se ryhtyi julkaisemaan vuosittaista alan kirjallisuusluetteloa, joka nimettiin Aineistolehdeksi, sekä tiedotteita, joista sukeutui neljästi vuodessa ilmestynyt aikakauslehti Pakolaisinfo, myöhemmin MoniTori.

Ulkomaalaiskeskus muuttui Ulkomaalaisvirastoksi ja sen kirjasto sekä Pakolaisasiain kirjasto palvelivat virkamiesten ohella ulkopuolisiakin mahdollisuuksiensa mukaan. Maaliskuun ensimmäisestä päivästä tuli niille toistuvasti tärkeä päivämäärä. Pakolaisasiain kirjasto nimittäin siirrettiin 1.3.1997 työministeriön maahanmuutto-osaston alaisuuteen ja Mervi Virtanen nimesi sen Maahanmuuttokirjastoksi, jonka sisältö laajeni muuhunkin maahanmuuttoon kuin pakolaisuuteen.

Maahanmuuttokirjasto lainasi vuonna 2000 lähes 4000 kirjaa, joista 80 prosenttia muille kuin virkamiehille. Sinä vuonna uusia nimikkeitä luettelointiin 380. Kokoelma oli karttunut vähitellen myös 80 prosenttiin gradu-tutkimuksella tai muulla opinnäytteellä ja se sai täydennystä virkamiesten kuten entisen ulkomaalaisvaltuutetun Antti Seppälän

sekä työministeriön tutkimuspäällikön Timo Filpuksen lahjoituksista. Toisaalta kirjaston jatkuva muuttaminen Helsingin yliopiston lähistöltä hieman hankalampien liikenneyhteyksien päähän, sähköisten kirjojen yleistyminen, lehtitilauksista tinkiminen ja virkamiesten kiireet vähensivät asiakasmääriä tasaisesti vuosituhannen vaihteen jälkeen.

Maahanmuuttokirjaston 10 000 ja Maahanmuuttovirastoksi muuttuneen Ulkomaa-laisviraston 3500 kirjaa yhdistettiin 1.3.2008 avattuun uuteen Maahanmuuttokirjastoon, joka toimi Maahanmuuttoviraston yhteydessä mutta erillisessä rakennuksessa. Maahanmuuttokirjasto järjesti kirjakahvilatilaisuuksia ja seminaareja alentaakseen asiakkaiden kynnystä tapaamisiin virkamiesten kanssa. Vuonna 2018 tehtiin 5341 hakua sähköisistä tietokannoista. Siksi tuli järkytyksenä, että Aleksis Kiven päivänä 2019 Maahanmuuttovirasto väläytti ajatusta kirjaston lakkauttamisesta. Vaikka virasto oli aina vakuutellut päätöksensä perustuvan tutkittuun tietoon ja pikaiset selvitykset osoittivat, ettei kirjaston lakkauttamisesta koituisi kuin puoli prosenttia tarvittavista taloudellisista säästöistä, 12.12.2019 Maahanmuuttovirasto päätti lakkauttaa Maahanmuuttokirjaston, joka sulki ovensa yleisöltä 1.3.2020.

Koronakevät oli yleensäkin rankkaa aikaa kaikille kirjastojen ystäville. Tieteelliset kirjastot tuskin olivat holtittomiin lähikontaktteihin hakeutuvien väkijoukkojen kokoontumispaikkoja, mutta silti ne kaikki suljettiin. Vaikka ravintoloista sai noutoruokaa, hengenravintoa ei jaettu edes kirjastoautoilla. Suomi oli aiemmin ylpeillyt kirjastopalvelujensa suosiolla, mutta kahteen kuukauteen kukaan ei kyseenalaistanut uhrauksen tarpeellisuutta. Niinpä Maahanmuuttokir-

jaston tyhjentäminen aloitettiin synkissä tunnelmissa. Onneksi kirjarovioita ei ehditty sytyttää, kun Siirtolaisuusinstituutin kirjasto riensi apuun ja pelasti osan kirjoista. Loput lähes 12 000 nimikkeestä muutettiin Maahanmuuttoviraston toimitiloihin Pasilaan. Kirjastonhoitaja Nina Korhonen oli 30-vuotissella urallaan saatellut monta muuttoa, joista tämä oli tuskallisin, mutta Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun tutkijat tekivät selväksi, että perinteisiä kirjoja tarvittiin yhä eikä hylättäisi. Peijaiset peruuntuivat ja kirjaston lakkauttamisen sijasta alettiin puhua sen muutosta.

Maahanmuuttokirjasto, jonka juuret ulottuvat yhtäältä Etsivän keskuspoliisin 1930-luvun kokoelmiin asti ja toisaalta 1980-luvun Pakolaistiedotukseen, kituuttaa nyt, mutta pyrkii edelleen palvelemaan ketä tahansa, joka suinkin löytää tiensä osoitteeseen kirjasto@migri.fi — ja vaikka kaikki valtakunnan kirjastot vielä kerran suljettaisiin uhkana kansanterveydelle, kukaties jossain Pasilan aseman kulmilla voisi pimeä kirja vaihtaa lukijaa huomaamattomassa pakkauksessa...

Kirjastot heijastavat tiedon ja tutkimuksen arvostusta, joka vaihtelee, mutta ei sivistyneessä yhteiskunnassa koskaan kuole. Kunhan kirjoja ei tuhota, niiden "rivien välit" (käytöstä kielivät merkinnät ja vaellukset paikasta toiseen) voivat kertoa tarinoita, jotka eivät välittyisi sähköisesti. Kansainvälinen muuttoliike on kulttuuriperintöä, jota kirjastojen kuuluu vaalia. Vain siten päättäjät ja kansa voivat ymmärtää, ettei aihe ole uusi eikä vanhene, eikä laadukasta politiikkaa tehdä tieteellisessä tyhjiössä lyhytnäköisten nimellisten säästöjen tai oikkujen vallassa. Vaikeat ajat on ylitetty aiemminkin.

Elli Heikkilä

FT, dosentti, Tutkimusjohtaja
Siirtolaisuusinstituutti
elli.heikkila@utu.fi

Suomesta muuttaa vuosittain tuhansia ulkomaalaistaustaisia muualle

Kansainvälisestä muuttoliikkeestä tiedetään, että Suomen muuttotase on positiivinen nimenomaan ulkomaan kansalaisten maahanmuuton johdosta. Tästä huolimatta meillä on paljon ulkomaalaistaustaisia, jotka ovat vieraskielisiä muualla syntyneitä muiden maiden kansalaisia ja osa on ottanut myös Suomen kansalaisuuden, mutta jotka eivät kuitenkaan jää tänne pysyvästi, vaan muuttavat jossain vaiheessa pois maastamme. Joukko on varsin suuri: vuonna 2018 heitä oli jo lähes 8 000 henkeä. Maasta muuttajien määrä on lähes kolminkertaistunut, kun kehitystä katsotaan 2010-luvulla (taulukko).

Ketkä ulkomaalaistaustaiset Suomesta lähtevät? Virolaiset ovat kärkisijoilla ja lähtijöiden määrä on peräti viisinkertaistunut vuodesta 2010 vuoteen 2018. Toki tänä aikana virolaisten määrä Suomessa on kaksinkertaistunut, mutta muuttoalttius on kuitenkin selvästi kasvanut. Kun vuonna 2010 1,5 prosenttia virolaisista, jotka olivat syntyneet ulkomailla ja olivat vieraskielisiä, muutti maastamme pois, niin vuonna 2018 vastaava luku oli 4 prosenttia. Vuonna 2010 kärkisijalla lähtijöissä oli ulkomaalaistaustaiset, jotka olivat ottaneet Suomen kansalaisuuden.

Muita merkittäviä lähtijäryhmiä ovat olleet venäläiset, intialaiset, kiinalaiset, saksalaiset, espanjalaiset, britit, puolalaiset ja amerikkalaiset vuonna 2018. Kyseiset ulko-

maalaistaustaisten maastamuuton top 10 -kansalaisuudet käsittävät lähes kaksi kolmasosaa muuttajista, joten maastamuutto on varsin keskittynyttä: luku on pysynyt varsin tasaisena viime vuosikymmenellä. Lisäksi eri vuosina lähtijöissä on ollut samojen maiden kansalaisia yksittäispoikkeuksia lukuun ottamatta.

Muuttoliikkeiden eri virroissa on pääsääntöisesti olemassa vastavirta. Kun jonkin suuntautuu muuttoa, niin sieltä myös samanaikaisesti on lähtömuuttoa. Näin myös on tässä esillä olevassa ryhmässä. Muuttajat eivät välttämättä tee koko elämää koskevaa muuttopäätöstä tullessaan Suomeen, vaan muuttamiseen voi liittyä jokin omaan elämänvaiheeseen soveltuva periodi asua maassamme. Syyt ovat myös moninaiset. Varmasti joukossa on myös heitä, jotka ajattelivat jäävänsä Suomeen asumaan pysyvästi, mutta jostakin henkilökohtaisesta tai muusta syystä päätyivät lähtömuuttoon. Jokaisen tilastollisen luvun takana on oma tarinansa ja syynsä, miksi maamme on ollut kaikista maailman maista kyseiselle yksilölle vetovoimaisin niin, että hän on päättänyt tulla Suomeen ja toisinpäin, miksi hän on päättänyt muuttamaan pois maastamme. Jatkossa on tarvetta analysoida, mitkä erilaiset syyt painottuvat kunkin ryhmän kohdalla.

Taulukko. Suomesta ulkomaille muuttaneiden ulkomaalaistaustaisten, jotka ovat olleet vieraskielisiä ulkomailta syntyneitä, top 10 -kansalaisuudet vuosina 2010, 2015 ja 2018.

2010	hlöä	%	2015	hlöä	%	2018	hlöä	%
Suomi	368	12,7	Viro	1 307	23,8	Viro	1 737	22,2
Viro	350	12,1	Suomi	680	12,4	Suomi	1 007	12,9
Venäjä	250	8,6	Intia	476	8,7	Venäjä	440	5,6
Saksa	169	5,8	Venäjä	274	5,0	Intia	345	4,4
Intia	154	5,3	Kiina	228	4,2	Kiina	295	3,8
Kiina	145	5,0	Saksa	191	3,5	Saksa	237	3,0
Yhdysvallat	138	4,8	Ranska	170	3,1	Espanja	235	3,0
Britannia	116	4,0	Yhdysvallat	165	3,0	Britannia	219	2,8
Ranska	88	3,0	Britannia	152	2,8	Puola	216	2,8
Puola	74	2,6	Espanja	140	2,6	Yhdysvallat	208	2,7
Yhteensä top 10 -maat	1 852	63,8	Yhteensä top 10 -maat	3 783	68,9	Yhteensä top 10 -maat	4 939	63,1
Kaikki maat	2 901	100,0	Kaikki maat	5 488	100,0	Kaikki maat	7 830	100,0

The Future of the Arctic Human Population: Migration in the North conference 29–30 October 2020

MIN2020 will be organized as a virtual conference

To participate online, you need to register to the conference. Link to the online session will be sent only to the registered participants a few days before the conference. Registration deadline is 16 October 2020.

<https://www.arcticcentre.org/EN/MIN2020>

Migration Institute of Finland is one of the support organizations for the conference.

Väestönkehitys haastaa huomisen Suomen

Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020 "Kestävän väestönkehityksen Suomi" (toim. Tiia Sorsa). Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E54.

Maassamme on tehty erilaisia väestöennusteita jo 1930-luvulta alkaen. Tuolloin Suomessa asui noin 3,5 miljoonaa henkeä. Erilaisilla laskelmilla arvioitiin maamme väestön olevan alle neljän miljoonan vuoteen 2 000 mennessä. Pieleen meni, sen tiedämme. Ennusteita ja väestöarvioita on tehty myöhemminkin. Suomessa tunnetaan toki hyvin nykyiset väestölliset perustekijät (syntyvyys, kuolevuus ja muuttoliike), kiitos Tilastokeskuksen kehittyneen ja käyttäjäystävällisen tilastoinnin. Nykyisin ymmärretään hyvin väestöennusteiden idea: "väestönkasvu on tällainen tai tuollainen, mikäli **nykyinen** väestönkehitys jatkuu".

Suomen nykyinen väestönkasvu hiipuu johtuen rajusti alentuneesta hedelmällisyydestä, kohtuullisen isosta maastamuutosta ja kansainvälisesti ajateltuna vähäisestä maahanmuutosta. Mikäli nykyinen väestönkehitys jatkuu moisenä, oletetaan maamme väkiluvun lähtevän rapsakkaan laskuun noin kymmenen vuoden kuluttua. Jo tällä hetkellä luonnollinen väestönkasvu on miinuksella, ts. vuosittain kuolee ihmisiä enemmän kuin syntyy. Viimeiset kuusi vuotta maamme väestönkasvu on ollut siirtolaisuuteen liittyvän muuttovoiton varassa. Toisaalta Suomen tiukka maahanmuuttopolitiikka on huolehtinut siitä, että siirtolaisuus Suomeen on ollut kansainvälisesti ajateltuna väisua.

Väestöliitto on lähihistoriansa aikana tuottanut kolme väestöpoliittista ohjelmaa. Itse johdin kaksi ensimmäistä projektia: vuonna 1998 ilmestyi "*Suomen Väestö 2031 – miten, missä ja kuinka paljon?*". Vuonna 2004 julkaistiin "*Väestöliiton väestöpoliittinen ohjelma*". Viimeisin raportti ilmestyi syyskuun alussa tänä vuonna nimellä "*Kestävän väestönkehityksen Suomi*". Uutuusraportti noudat-

Kestävän väestönkehityksen Suomi Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020

Tiia Sorsa (toim.)

taa aikaisempien julkaisujen kaavaa, eli kirjoittajiksi on kutsuttu tunnettuja väestöalan tutkijoita, jotka sitten antavat oman panoksensa ajankohtaisiin väestöteemoihin.

Raportissa on 10 lukua, joissa on yhteensä parikymmentä kirjoittajaa. Toimituskuntaa on syytä onnitella erinomaisten teemojen valinnoista, sillä tarkastelu sisältää väestöllisten peruskysymysten lisäksi mm. mielenkiintoisia ekologisiin kysymyksiin ja työelämään liittyviä tarkasteluja. Kirjoittajat ovat alansa tunnettuja tutkijoita ja asiantuntijoita. Mielelläni olisin nähnyt myös väestöllisiä näkemyksiä käytännön ammattilaisilta: miten opettajat ja varhaiskasvattajat kokevat pienenevät ikäluokat, miten lääkärit ikääntyvät hoidettavat?

Raportin alkuun on listattu kymmenen Väestöliiton suositusta, joista kukin liittyy kirjan vastaavaan artikkeliin. Nostan muutamien artikkelien erityistarkasteluun niiden tarjoaman uuden tiedon tai tuoreen näkökulman vuoksi.

Heikki Tikanmäki ja *Allan Seuri* tarkastelevat artikkelissaan, miten väestönmuutokset haastavat eläkejärjestelmän ja muun julkisen talouden. Heidän keskeinen havaintonsa on, että aleneva syntyvyys pitkällä aikavälillä haastaa eniten eläkejärjestelmäämme. Tekijöiden kunniaksi on todettava, että he pohjivat vaihtoehtoja, joilla eläkejärjestelmää olisi mahdollista sopeuttaa muuttuneisiin väestötrendeihin. Lähtökohtana on kirjoittajien mukaan se, että tuleva eläkeongelma olisi ratkaistu, mikäli kokonaisuudessaan palautuisi 1,8:aan, eli vuosikymmenen takaisin lukemiin. Koska suunta on kuitenkin alaspäin, luovat tekijät katseensa työvoiman maahanmuuttoon, koska vain työllistyvät maahanmuuttajat kartuttavat työeläkettä.

Tekijät toteavat myös, että huonosti työllistävillä maahanmuuttajaryhmillä on muuta väestöstä korkeampi syntyvyys, ja sen seurauksena myös näiden ryhmien maahanmuutto parantaa eläkejärjestelmän kestävyyttä pitkällä aikavälillä. Summaten he toteavat, että tapahtuneen syntyvyyden laskun kompensoiminen edellyttää nykyisen nettomuuton (n. 15 000 henkeä vuodessa) yli kaksinkertaistumista. Tekijät kiinnittävät samalla huomionsa maamme suureen maastamuuttoon. Kirjoittajat esittelevät myös ns. Ruotsin mallia, jossa eläkejärjestelmään voitaisiin lisätä automaattisia sopeutusmekanismeja sen mukaan, millainen kehitys kulloinkin on syntyvyys- tai talouskehityksessä.

Reportin seuraavan artikkelin kirjoittaja *Risto Vaittinen* jatkaa siitä, mihin Tikanmäki ja Seuri jäivät: Vaittinen luo katseensa harmaantuneeseen Japaniin. Tekijä kysyy, millaisen esimerkin se Suomelle tarjoaa? Japanin väestönkehitys muuttui voimakkaasti 1970-luvulla, kun syntyvyys laski ja elinajanodote kasvoi. Japani vastasi väestöhaasteeseen kahdella tavalla: työvoiman työuria pidennettiin huomattavasti, samoin panostettiin naisten työllisyysasteen kohottamiseen. Kehitys on ollut huima: työllisten määrä kasvoi Japanissa vuosina 2000–2018 kahdella miljoonalla, vaikka samaan aikaan työikäisten määrä supistui 10 miljoonalla.

Japanissa työvoiman kasvu on perustunut paljolti naisten tuloon työmarkkinoille. Japanissa 65–74 -vuotiaista naisista on työmarkkinoilla 40 %, Suomessa vain noin 10 %. On mielenkiintoista havaita, että Suomessa on juuri näinä aikoina otettu hallituksemme agendalle ikääntyvän työvoiman jaksamisesta ja rekrytoimisesta huolehtiminen. Japanissa on panostettu myös työn tuottavuuden kasvuun omaksumalla uutta teknologiaa sekä nostamalla koulutustasoa. Tästä voisi vetää analogian Suomessa tapahtuvaan oppivelvollisuuden pidentämiseen kolmella vuodella (ns. keskiasteen koulu-uudistus). Japani esimerkki osoittaa, että koulutukseen on syytä panostaa. Mielenkiintoista Japanin mallissa on se, että maan talouden kasvu ei tänään eikä ilmeisesti jatkossakaan perustu maahanmuuttoon. Japani pysynee varsin monokulttuurisena myös tulevaisuudessa.

Mauri Kotamäki tarkastelee artikkelissaan ”Maahanmuutto – uhka vai mahdollisuus?” väestörakenteen muutoksesta aiheutuvia taloudellisia haasteita nimenomaan maahanmuuton kannalta. Tekijän tarkastelu osoittaa, että työvoiman maahanmuutolla – oli se sitten työperäistä tai humanitaarista – on pitkällä aikavälillä positiivinen vaikutus huoltosuhteen kasvun ohella myös kansantalouden nousuun. Erityisesti tekijä toteaa

opiskelijoiden maahanmuuton olevan maan taloutta hyödyntävää, toki olettaen, että opiskelijat myös jäävät maahan. Tässä suhteessa Suomella on muihin maihin verrattuna kirittävää. Tekijä ei pidä suinkaan pahanatalan palkkatason työvoiman rekrytoimista. Jos sille tielle mennään, hän visioi joustavien työmarkkinoiden suuntaan mm. irtisanomissuojaa rukkaamalla. Tämä voisi tietysti johtaa harmaisiin työmarkkinoihin.

Artikkelinsa lopussa *Kotamäki* kiinnittää huomionsa tärkeisiin tutkimuksellisiin pullonkauloihin. Hänen mukaansa taloustieteessä soisi olevan enemmän muuttoliiketutkimusta. Toisaalta hän näkee nykyisen muuttoliiketutkimuksen puutteena empiirisen tutkimuksen vähäisyyden: satunnaistettujen koeasetelmien huomattavasti nykyistä laajempi tutkimuskäyttö todennäköisesti parantaisi päätöksenteon laatua myös maahanmuuttokysymyksissä. Kotamäen huoleen on helppo yhtyä. Tällä hetkellä ahkerin instituutio maahanmuuton taloudellisissa teemoissa lienee ”Suomen Perusta” -niminen ajatuspaja, joka käytännössä on Perussuomalaisten ylläpitämä yhteisö. Erityisesti tutkija Samuli Salminen tekee laadukasta analyysiä hyvillä rekisteriaineistoilla, mutta tulosten johtopäätökset tuntuvat menevän helposti maahanmuuttovastaiseen suuntaan.

Olen itse jo pitkään ihmetellyt kvalitatiivisen tutkimuksen dominanssia alan tuotannossa: pienillä kuvailevilla aineistoilla on haastavaa tarjota yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevaa tutkimuksellista näyttöä.

Minulle henkilökohtaisesti virkistävin artikkeli on *Taru Kivelän* kontribuutio ”*Ekologinen vanhemmuus tiennäyttäjänä ympäristöystävällisempään maailmaan*”. Tekijä aloittaa artikkelinsa viittaamalla Lundin yliopistossa julkaistuun suhteellisen tuoreeseen (2017) tutkimustulokseen, jonka mukaan suurimmat päästövähennykset saataisiin tekemällä yksi lapsi vähemmän (per nainen). Asian on useaan kertaan tuonut julkisuuteen mm. tunnettu tähtitieteilijämme Esko Valtaoja. Tutkimuksen mittaustapa on kyseenalaistettu, sillä siinä lasketaan lasten tuottamat päästöt moninkertaisina. Lasten hiilikuorman on laskettu myös heidän jälkeläistensä hiilikuormat, jotka näkyvät vasta sukupolvien päästä – jos näkyvät. Kivelä ei näe lapsien ekologisenä ongelmana, vaan ekologisen ongelmien ratkaisijoina tulevaisuudessa.

Lopuksi

Kaikkiaan Väestöliiton väestöpoliittinen raportti on tärkeä yhteiskunnallinen väestöanalyysi aikana, jolloin korona kurittaa Suomea, syntyvyys laskee ja väestö ikääntyy.

Olisin toivonut hieman enemmän rohkeutta luoda skenaarioita huomisen Suomesta. Jo nyt tiedämme, että syntyvien ikäluokkien pientyminen kolmanneksella merkitsee haasteita esimerkiksi päiväkotien ja koulujen ylläpidolle, sekä niissä työskentelevien työsuhteiden jatkumisille. Merkitseekö työllisyysasteen nostaminen maassamme valtaisaan täydennys- ja uudelleen koulutusbuumia,

kun pienevien ikäluokkien hoitoon ja kasvatukseen tarvitaan entistä vähemmän henkilökuntaa? Toisaalta jos jatkossa panostamme maahanmuuttoon, miten hoidamme tulijoiden kotouttamisen? Tällä hetkellä kotouttaminen on kuin ajopuu, josta ei tiedä missä se seilaa – vai seilaako missään.

Ismo Söderling
Väestöpolitiikan dosentti
Siirtolaisuusinstituutti

Tuomas Martikainen & Pirkko Pitkänen (toim.)

Muuttoliikkeiden vuosisata

Kylmän sodan päättymisen jälkeen olemme eläneet kasvavan kansainvälisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen aikaa. Tiivistyneen globaalien taloudellisen ja poliittisen yhteistyön myötä ihmisten kansainvälinen liikkuvuus on lisääntynyt. Globalisaatio, kaupungistuminen, väestönkasvu ja ilmastonmuutos ovat megatrendejä, jotka todennäköisesti jatkuvat tulevana vuosikymmeninä. Lisääntyvän kansainvälisen muuttoliikkeen ja muun kansainvälisen yhteistyön ja yhteiselon myötä myös globaalit riskit kasvavat. Muuttoliikkeiden vuosisata avaa kansainvälisen liikkuvuuden ilmiöitä sekä nostaa esiin mahdollisia tulevia kehityskulkuja.

Julkaisuja 37. Siirtolaisuusinstituutti 2020. 90 s.

**Hinta 25 € +
toimituskulut**

In Memoriam Reino Kero 1939–2020

Siirtolaisuushistorian tutkimuksen
linjanvetäjä

Kuva: Eero Kuparinen.

Professori emeritus Reino Kero kuoli 81-vuotiaana kesäaunnonaan Sastamalan Kiikassa 25.6.2020. Hän syntyi 2.3.1939 maanviljelijäperheeseen Kiikassa.

Kero aloitti yleisen historian opinnot vuonna 1960 Turun yliopistossa, jossa hän työskenteli eläkkeelle siirtymiseensä asti vuonna 2002. Hän toimi oppiaineensa assistenttina, lehtorina sekä lopulta apulaisprofessorina 1989–1998 ja professorina 1998–2002. Etenkin työuransa loppupuolella hänellä oli tärkeä asema Turun yliopiston hallinnossa humanistisen tiedekunnan varadekaanina, dekaanina ja laitosjohtajana. Hän oli Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen.

Reino Kero laati pro gradu -tutkielmaansa kotimaakuntansa Satakunnan siirtolaisuudesta Pohjois-Amerikkaan. Se määritteli hänen koko tutkijanuransa, ja hänestä tuli suomalaisen kaukosiirtolaisuuden tutkimuksen keskeinen vaikuttaja.

Reino Keron tieteellinen tuotanto suomalaisen kaukosiirtolaisuuden historiasta oli laaja sisältäen kymmenkunta kirjaa ja kymmenittäin artikkeleita eri kielillä kuten myös populaarimpia artikkeleita. Keron väestöhistoriallinen väitöskirja *Migration from Finland to North America in the years between the United States civil war and the First World War* (1974) kohdistui suomalaisten muuttoihin Atlantin taakse 1860-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan. Teos kohosi tärkeään asemaan kansainvälisessä siirtolaisuustutkimuksessa sekä metodisen otteensa että yhden siirtolaisryhmän tarkan ja monipuolisen käsittelyn ansiosta. Tämän mahdollisti Suomen ainutlaatuinen väestökirjanpito. Hän käytti ensimmäisten joukossa siirtolaisuushistorian tutkimuksessa hyväksi tietojenkäsittelyteknologiaa.

Kero kiteytti vuosikymmenten mittaisen tutkimustyönsä kahteen laajaan Siirtolaisuusinstituutin julkaisemaan kirjaan, *Suuren Länteen: Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan* (1996) ja *Suomalaisina Pohjois-Amerikassa: Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa* (1997). Hän oli myös tienavaajana kun hän julkaisi tutkimuk-

sen Neuvosto-Karjalaa rakentamassa: Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa, 1983.

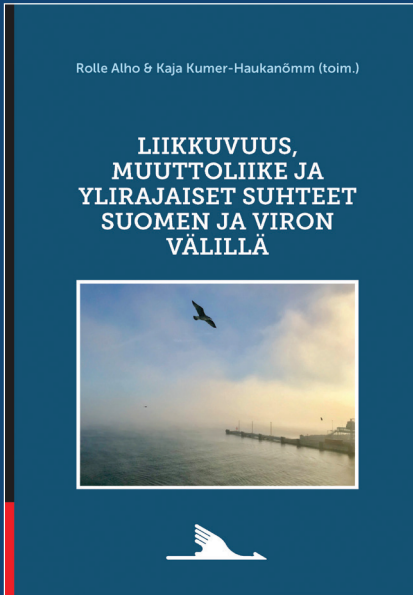
Siirtolaisuusteeman ohella Reino Kero julkaisi tietokirjat Uuden maailman jättiläinen: Yhdysvaltain historia, yhdessä Auvo Kostiaisen ja Keijo Virtasen kanssa (1991) sekä *Intiaanien Amerikka* (1986). Eläkevuosinaan hän tutki myös synnyinseutunsa historiaa.

Reino Kero oli kouluttamassa tutkijapolvea, jonka jäsenet julkaisivat muuttoliikkeitä kymmenkunta väitöskirjaa, yli 60 pro gradu -tutkielmaa sekä sadoittain muita julkaisuja. Kero havaitsi jo 1966–1967 kiertäessään AS-*LA-Fulbright* -stipendiaattina Pohjois-Amerikan suomalaisseutuja, että arvokasta tutkimusaineistoa oli vielä runsaasti olemassa eri puolilla suurta mannerta. Mittava alkupe-*räisaineiston* kerääminen ja tallentaminen mm. mikrofilmeille alkoi 1960-luvun lopulla.

Nykyisin Turun yliopiston Teutori-kirjastossa sijaitseva siirtolaisuushistorian tutkimusarkisto on osoittautunut aarreitaksi koti- ja ulkomaisille tutkijoille. Yleisen historian oppiaineella ja Siirtolaisuusinstituutilla on ollut paljon yhteistyötä ja aineiston vaihtoa vuosien aikana. Kaukosiirtolaisuuden tutkimus voidaan lukea suomalaisen historiantutkimuksen kansainvälisimpiin ja näkyvimpiin kokonaisuuksiin. Tähän liittyen Kero osallistui esimerkiksi lukuisiin kansainvälisiin siirtolaisuuskonferensseihin.

Kero oli pidetty työyhteisön jäsen ja esimies. Vapaa-aikaansa hän vietti urheilun, luonnon ja metsästyksen parissa. Hän harrasti urheilua lapsuudesta asti ja perusti mm. oman urheiluseuran kotikylän nuorille. Myöhemmin harrastus jatkui omien poikien ja muiden Turun Urheiluliiton kestävyysjuoksijoiden valmentajana. Tärkeällä sijalla Keron harrastusten joukossa olivat myös metsästys ja varsinkin metsästyskoirien kasvatus. Mökillä ja kotona hän kasvatti erityisesti omenapuita ja alppiruusuja. Koti, perhe ja suku olivat keskeinen voimavara Reino Kerolle.

Auvo Kostiaisen ja Keijo Virtanen

Rolle Alho & Kaja Kumer-Haukanömm
(toim.)

LIKKUVUUS, MUUTTOLIIKE JA
YLIRAJAISET SUHTEET SUOMEN
JA VIRON VÄLILLÄ

Liikkuvuus, muuttoliike ja ylirajaiset suhteet Suomen ja Viron välillä on ensimmäinen kirja-antologia, joka käsittelee Suomen ja Viron välistä muuttoliikettä ja liikkuvuutta sekä näiden maiden välisiä ylirajaisia suhteita. Kirjan 15 lukua käsittelevät aihepiiriä eri yhteiskunnallisten ja humanististen tieteenalojen näkökulmasta. Teos on 19 suomalaisen ja virolaisen tutkijan yhteistyön tulos. Kirjan fokus on 1990-luvulta alkaneessa kehityksessä, jolloin rautaesiripun kaatuminen ja Viron uudelleen itsenäistyminen muuttivat perusteellisesti liikkuvuuden edellytyksiä maiden välillä. Joissakin kirjan luvuissa on kuitenkin pidempi historiallinen perspektiivi. Kirja on julkaistu myös viro kielellä. Tämän lisäksi kirjan johdantokappale on käännetty englannin kielelle. Kirja on suunnattu sekä akateemiselle että laajemmalle yleisölle.

Siirtolaisuusinstituutti 2020. Julkaisuja 28. 272 s

Hinta 30 € + toimituskulut

Julkaisun tilaus: <http://kauppa.siirtolaisuusinstituutti.fi/>